

7-8

73

m a d i k a

mladika

IZHAJA DESETKRAT V LETU

1973 LETO XVII ŠTEV. 7/8

VSEBINA

Jože Peterlin: Najlepše v Dragi	105
Ester Sferko: Rojstni dan	106
Vladimir Kos: Parabola s poletnih gričev	107
Pesmi Alberta Miklavca	108
M. M.: Stane Kregar	109
Prežihov Voranc	109
Slovenski poldnevnik: France Gorše v Argentinini, trije kulturni večeri, Učimo se od obiskov, Kdor zaničuje se sam	111
Milena Merlak: Marijin plašč	111
Ivan Peterlin: Portret športnika: Valeri Brumel	112
Stanko Zorko: V Svečo deželo	113
S. Z.: Slovesen trenutek ob začetku Drage	114
Jure Koritnik: Slovo	116
Za sodobne žene in dekleta: Alenka Rebula, Šola in dom	117
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura: Andrej Kokot	119
Ivan Grafenauer, Kratka zgodovina starejšega slov. slovstva; Alojz Gerzinič, Janez Gnidovec (Martin Jevnikar); Ideje in vrednote (Z. T.)	123
Čuk na Obelisku	124

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR:

Martin Breclj, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavac, Franc Mljač, Sergij Pahor, Danilo Pertot, Jože Peterlin (glavni urednik), Ester Sferco, Maks Šah, Drago Štoka, Peter Švagelj, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema).

ZUNANJA OPREMA:

Edvard Žerjal

Vsi pisci in uredniki sodelujejo brezplačno

Uredništvo in uprava: 34133 Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768189 - Poduredništvo v Gorici: SKAD

Poštni tekoči račun 11/7019 »Mladika« - Trst

Registrirano na sodišču v Trstu št. 193

tisk »graphart« trst, rossetti 14 - telefon 77 21 51

RAZPIS

1. Po uspelem lanskem natečaju razpisuje revija »Mladika«

II. LITERARNI NATEČAJ

za izvirno še neobjavljeno črtico ali novelo poljubne vsebine, z željo, da bi dela odražala življenje in običaje tukajšnjih ljudi in da bi kar najbolj odgovarjala konceptu te družinske revije. Vendar pa ti napotki niso obvezujoči in so avtorji popolnoma prosti tako glede vsebine kakor tudi obdelave in dolžine teksta.

2. Na razpolago so sledeče nagrade:

Prva nagrada: 50.000 lir

Druga nagrada: 30.000 lir

Tri enake tretje nagrade po 15.000 lir

3. Rokopise je treba poslati v dveh tipkanih izvcdih s priporočeno pošiljko na naslov MLADIKA, Donizettijska ulica 3/I, 34133 TRST, DO 15. JANUARJA 1974. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov pa naj bodo v posebnem spremnem pismu, opremljenem z istim geslom ali šifro. V primeru, da isti avtor sodeluje na natečaju z več deli, mora poslati vsako v posebni kuverti.

4. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: univ. profesor in kritik Martin Jevnikar, glavni urednik revije prof. Jože Peterlin, pisatelj prof. Alojz Rebula, pesnik Albert Miklavac in pesnica Ljubka Šorli - Bratuževa. Mnenje komisije je dokončno.

5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen v začetku prihodnjega leta na javni prireditvi in po časopisju ter bo sporočen z osebnim pismom nagrajencem. Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 1974. Objavljena pa bodo lahko tudi druga dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.

MLADIKA

POPRAVEK

V prejšnji številki Mladike smo pod fotografijo na 82. strani pomotoma zapisali, da prof. Martin Jevnikar izroča Ireni Žerjalovi nagrado »Vstajenje«. Seveda so bralci sami razumeli, da gre za literarno nagrado, ki jo je Žerjalova prejela na natečaju Mladike. Avtorici in bralcem se opravičujemo, Žerjalovi pa istočasno želimo, da bi nagrado Vstajenje enkrat tudi zares prejela.

Posamezna številka Mladike stane 250 lir. Celoletna naročnina 2500 lir. Letna naročnina za Jugoslavijo 50 din. Letna naročnina za druge države je 6 US dolarjev ali enakovreden znesek v tuji valuti.

JOŽE PETERLIN

NAJLEPŠE V DRAGI

Vsako leto pomeni Draga za nas novo stopnjo na poti našega iskanja, našega razmišljanja o poti, ki jo moramo prehoditi in o vedrini, ki nas mora spremljati, da bomo dosegli svoj cilj.

Osmič smo se letos zbrali v Dragi. Iz tistih skromnih začetkov smo v teh letih rasli po številu udeležencev, po zanimanju za probleme, od skromnega števila do danes, ko že moramo govoriti o množični udeležbi.

Na te dneve prihajajo Slovenci iz zamejstva, iz Slovenije in posamezniki tudi iz zdomstva. Naši problemi se dotikajo vseh vprašanj našega obstanka: od natalitete našega naroda do problemov obstanka v zamejstvu, življenjske in vitalne sile, obsegajo probleme naše naselitve in odhajanja na delo, pa spet ohranjanje narodne zavesti naših ljudi v zdomstvu, njihove moči in zdravega mišljenja. Ko smo po osmih letih znova pristopili k temu delu, smo z začudenjem opazili, da je med udeleženci precej starih znancev, ki smo se z njimi videli že prvič, mnogo pa je tudi novih, se pravi, da se krog širi in raste in pomlaja.

Naših študijskih dni se udeležujeta zadnja leta tudi deželni in pokrajinski predstavnik in vsako leto, tako eden kot drugi, poudari važnost tega zasedanja.

Letošnja Draga se je vrnila v razmišljanju k osnovam našega življenjskega obstanka — k družini in h generacijskim problemom Korošcev in Tržičanov ter Goričanov. Ta vprašanja sama so zadosti bogata za obravnavo na študijskih dneh enega leta.

Ko gledamo na zborovanje letošnjega leta, lahko z zadovoljstvom zapišemo, da se ga je

udeležilo do zdaj največ ljudi, in da so bila obravnavana vprašanja zelo skrbno pripravljena in obravnavana z veliko resnostjo in odgovornostjo. Tako udeleženci kot predavatelji so pokazali veliko resnost in zavzetost ves čas razprave, ki je bila na akademski višini kot je to značilno za Drago.

Tudi letošnji študijski dnevi so imeli značaj odkritega izražanja mnenj in pogledov in soočenja različnih nazorov ob spoštovanju vseh. Zato so bili na to srečanje vabljeni slovenski izobraženci iz zamejstva, iz Slovenije in zdomstva, vsi, ki iskreno iščejo rešitve naših narodnih in kulturnih problemov in čutijo odgovornost svojega poslanstva, ki so pripravljene biti vsak na svojem mestu in po svojih najboljših močeh vsak trenutek v službi svojega naroda.

Kaj je največja dragocenost Drage?

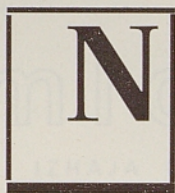
Da prihajajo udeleženci iz vseh predelov Slovenije na skupen pomenek, Slovenci iz zamejstva, iz Slovenije in Slovenci iz zdomstva. Da govore o vprašanjih, ki nas morajo kot Slovence zanimati.

Gotovo je zelo važno, da govore o bodočnosti našega življenja. Govore o nevarnostih našega napredka, o poti, ki je morda pretrgana in uničena in ne vemo, kje se bo končala. Govoriti morajo jasno in zavzeto o vsem, kar nas razdvaja.

V medsebojnih razgovorih pa se kot blagodejni dež poležijo vprašanja, ki smo prej o njih govorili. Nastopi čas, ko so se srečali znanci, ki se morda že dolgo niso videli in spoznajo, da so vendarle ljudje. Da so Slovenci iste krvi in istega porekla.

In to so morda najlepši trenutki Drage.

novela

ESTER SFERCO

ROJSTNI DAN

Zimski metež je otrl našo cesto na golo kamenje, ki je kot suha rebra lačnega siromaka štrlelo iz trdih, z ledom zlepljenih tal. Polagoma so ga loščila okovana kolesa vaških vozov, da se je naposled svetilo z leskom pravkar očiščenih čevljev.

Snega ni bilo več, ker ga je bila odnesla ostra burja, a pod goro se je bleščala še neznatna bela blazinica. Temno zelenilo borov, ki jo je obkrožalo, je poudarjalo njeno srebrnkasto svetlobo, ki je v pramenih padala z okna prav na mojo belo pogrnjeno posteljo, me slepila in dramila. Skozi okno je dihala zimska umirjenost, preplavila vse kotičke v sobi in dala vsaki stvari, ki se je je dotaknila, neko skrivnostno pomembnost. Skrivnost je dihala iz očrnelega stola, iz rožnatih sten, iz oranžne knjižnice. Tudi jaz sem bila del tiste blažene umirjenosti in s priprtimi očmi sem opazovala osvetljene predmete, sledila pramenu svetlobe, ki je izginjal v tisti slepeči blazini. In vendar je v žarkih tiste jutranje svetlobe bilo nekaj, kar je bilo podobno bitju razburjenega srca, burno dihajočemu morju.

Bil je moj dvanajsti rojstni dan. Ko sem pomislila na rojstni dan, me je nenadoma preplavila sreča. Kot curek iz nenadnega vala, ki se nepričakovano nakodra na vodni gladini, je brizgnila — in bila sem čisto budna. Navdušeno sem se pognala s postelje in skočila v stare zelene copate. In kaj naj oblečem? Pravijo, da mi pristaja bela barva. Danes pa ji moram še dodati nekaj slovesnega — obsiiala jo bom s svojim mladostnim žarom. Pogledala sem se v okroglem zrcalu, ki ie viselo na steni, a podoba me je razočarala. Bila sem tako neizpodbitno vsakdanja! Bilo mi je kot ob trenutkih, ko sem se omrtvičena od ostrega zimskega mraza, otožna in nemirna vračala domov iz oddaliene tetine hiše in radovedno in na stežaj odbrla vrata... Koga sem čakala? Hiša je bila prazna.

Tiho sem odšla v drugo sobo, pobrskala po maminu omari in potegnila ven dolgo večerno obleko iz svetlo modrega žameta. Oblekla sem se in v mislih z očmi pobožala šibko postavo, ki je odsevala iz velikega kvadratnega zrcala. Moja slika me je vselej razočarala s svojo negotovostjo in preprostostjo, le iz oči je sevalo neko skrivno pričakovanje. Sedaj pa me je nekaj presenetilo in v meni je izbruhnil

ognjenik novih občutkov, poln neizčrpne moči in življenja. Slika v ogledalu je učinkovala sveže, čista in rožnata, vsaka poteza je imela pravo velikost, tako da bi marsikdo lahko pomislil — čeprav tajno in morda le za kratek hip — na odprt cvet. Nisem opazila neenakomernega roba, ki se je ponekod dotikal tal, preširokih rokavnih izrezov, široko odprtega naborka in širokega belega pasu, ki je krčevito stiskal mojo šibko postavico in grbančil spodnji in zgornji del obleke. Zaželela sem si, da bi se znašla na brezkončni planjavi, polni narcis in omamnega vonja.

Ura je tiktakala na nočni omarici in s svojim enakomernim zvokom polnila tišino. Zbudila me je iz sladkih sanj. Slekla sem si predolgo obleko in jo skrbno spravila v omaro. Stekla sem v kopalnico in potopila obraz in roke v ledeno mrzlo vodo.

V svojo sobo sem se vračala v upanju, da bom na postelji našla novo rdečo svilenko obleko, vabečo in blestečo, ki naj bi jo mama kupila kot darilo za moj rojstni dan. Ali mama vendarle ve, da imam že dvanajst let, da sem postala prav ljubka gospodična? Upanje je vzklilo, čeprav napol zadušeno in negotovo.

Ne, postelja je bila neurejena in nihče ni vstopil v sobo v moji odsotnosti. Morda pa me čaka nova obleka v sprejemnici med darili?

Pokrtačila sem si dolge rumene lase, na katere sem bila ponosna, saj jih daleč naokoli ni imelo nobeno dekle, in si jih pripela nazaj z zaponko v obliki dveh ljubkih gobic. Preskačujoč sem stekla po stopnicah in zadihana obstala pred priprtimi vrati jedilnice, iz katere je bilo slišati živahno govorjenje in cingljanje kozarcev. Le kdò me čaka? S hitro kretnjo sem si popravila lase in vstopila.

Sprejeli so me z radostjo, ki je nisem pričakovala. Vse oči so bile vprte vame. Le kaj si mislijo o meni?

Ozračje je dišalo praznično — po rojstnem dnevu. Razburjeno sem se nasmehnila in voščila vsem dobro jutro. Vzdušje je postajalo napeto kot vihar, ki prihaja brez obvestila v vremenskih novicah — bodo voščili, ne bodo?

»Vse najboljše!« je z otroško resnobo izbruhnil Ivo, moj mlajši brat, ki me je doslej opazoval, mencal, stal zdaj na eni, potem na drugi nogi. Njegov ostrí pogled je bil uprt v zavitke,

ki so ležali z neko preveč geometrijsko urejenostjo na mizi. Nato so mi voščili vsi po vrsti. Debela teta Dora me je z nekako prorojeno poželjivostjo stisnila s svojimi ohlapnimi kleščastimi rokami, stric mi je podal roko in prijazno, z odprtim nasmeškom pokimal. Sestrični - dvojčki, ki sta v zadregi stali ob kavču, sta se premaknili in me poljubili v enakomernih, povsem enakih kretnjah kot v filmskem baletu, se enako nasmehnili in enako navihano pogledali. In spet se je pojavil stari problem — darila. Ali naj jih takoj odvijem, ali naj počakam, da mi mama kaj reče? Na obrazu sem občutila skoraj vidno rdečico in prsti so živčno grabili rob prekratke oblekce. Videti je bilo, da me pričakovanje in pohlep dušita, radovednost muči, zadržanost pa spravlja v neprijeten položaj.

Le kaj mi bodo podarili? Kaj je v tistih svetlih, pisanih papirjih in kaj v škatlah iz rumene, rdeče in modre lepenke? Kje se vendar skriva moja nova obleka?

Ivo je v kotu kar naprej nestrpno stopical in vse oči so bile uprte vame. Vzela sem njegov zavitek v rdečem papirju in ga počasi začela odmotavati. Le kaj se bo prikazalo? Morda majhen okrasek, umetnina, broška, ljubki čeveljčki z malce višjo peto, sponka ali celo zapestnica, kot jo ima sosedova Marjana? Meni bi seveda pristajala taka zapestnica bolj kot Marjani, saj je Marjana malo predebela, neokretna in v bokih se pri hoji malo preveč ziblje, pa tudi prekratko krilo nosi za svojo postavo! Morda ji manjka tiste živahnosti, ki jo ima dekleta pri dvanajstih, ljubke kretnje, naravni izraz in angelsko svetle oči. In vendar si o njej misli marsikdo, da je ljubka s svojimi lepo oblikovanimi ustnicami! Toda gibčnost, veselost in mladostnost so lastnosti, ki jih ima lahko le orošena vrtnica ali pa živahni metuljček...

Ko sem odmotala papir, se je pokazala ljubka rumena škatlica, podolgovata, prijetno bleščeča. Zlahka se je odprla in v njej sem opazila... rumenega medvedka... Pod prsti sem začutila njegovo mehko volneno blago... Torej ne okrasek, ne zapestnica... Rumena medvedek, otroška igračka, ki zacvili, če ji pritisneš na trebušček...

Ivo je motril moj obraz, čakal na moje besede, skrival z rdečico napeto pričakovanje.

Naposled je rekel:

»To je od mene.«

Ubogi otrok... Morda pa vendarle ne razume, da sem že odrasla, da se ne morem in ne smem več igrati s takšnimi medvedki? Toda sam ni šel v trgovino, sam ni izbral darila; le kdo mu je pomagal? Mama, očka? Morda oče, da, oče, saj moški nikoli ne razumejo ženskih problemov. Le kdaj bodo razumeli mojega? Ubogi Ivo, morda je to darilo skrival v kotu za-

prte omare, dan za dnem čakal na moj rojstni dan, pričakoval moje radostne besede...

»Oh, Ivo, hvala...«

Ivo je nekam vedro pogledal in priprl oči. Počasi si je ogledoval obraze drugega za drugim in v njegovem pogledu je prežalo nezaupanje. Vsi so hvalili medvedka, ki je romal iz roke v roko, in on je kar žarel od zadovoljstva.

V upanju, da bom našla pričakovano obleko, sem odmotala še druge zavoje, a v nobenem ni bilo skrito dragoceno presenečenje. Mamino darilo so bile rumene copatke z gladkim usnjenim podplatom, pisane nogavičke in majhen lesen konjiček. Zakaj mi niso podarili vsaj majhnega ničvrednega okraska, ki bi imel zame veliko vrednost, ki bi poudarjal mojo razcvetajočo mladost, moje koprnjenje in žejo po življenju?

»Oprostite,« sem rekla živahni družbi, ki se je kar naprej nemoteno pogovarjala. Odprla sem vrata, stopila na hodnik in jih za seboj zaprla, da so kot s sekuro odsekala njihovo živahno klepetanje.

Počasi sem se vzpenjala po stopnicah in tiho odprla vrata svoje sobe. Odprla sem okno in ostra sapa je buhnila v moj vroči obraz. Debele dežne kaplje so umivale že izprano cesto.

VLADIMIR KOS, Tokio

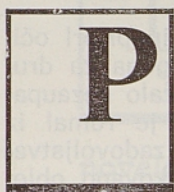
Parabola s poletnih gričev

Ali sem vam kdaj zapel,
upognjenim pod delom,
o roži Mízuki,
ukrívljeni leseni, z nekaj vej?
V travi griča bi jo gledali kot zvrst drevesa.
A vsak olivno drobn list odpira
sonca zlati cvet
in prst krvi diši od kapljic vetra.

Ali sem vam kdaj povedal, da se pogovarja?
Z očetom črvom, z mamo črvom,
to poletje z malimi...
Da bi rado raslo višje, višje,
znova zdravo,
in vso družino črvov pripeljalo
v živ smaragdni vir.
Celo še črvi se za hip smehljajo.

Ali sem vam kdaj odkril,
kako umira roža
zvečer, ko črvi spe,
in v čisti mesečini rane tle?
Veter kapljice hladnine rahlo vanje toči.
A Mízuki, v nebo strmeč, morda tega nič več ne ve.
In vsaka noč konča se
z novo zarjo.

Pesmi

Alberta Miklavca

JUTRO NA KRASU

V jutru svojega življenja
sem bil otrok
nešteti jutri:
dan za dnev
strmel sem
v prvo sonce,
ki je kipelo
na vse konce
kraškega sveta,
da je bil v hipu dan...

Ograde so se lesketale
kakor žamet
z biseri pretkan
in dolge sence
so hitele same vase
in odkrivalo še nove krase
zasanjanim očem.

VEČER NA KRASU

Na Krasu je večer
ves drugačen
ko drugje
in kraški ljudje
so zaznamovani
z neizbrisnim znamenjem
nedopovedljive sle
po počitku in miru...

zato je tako tiho
in spokojno
na Krasu
zvečer!

KRAŠKA NOČ

Kraška noč
je tako bogata
neme tihote
in tihe samote,
da je kot zaprta
v začarani obroč
nedostopnosti
in široko odprta
le migljajoči srebrnini
brlečih zvezd
in tihim sanjam
kraškega srca.

KRAŠKE SKALE

Kraške skale,
kateri umetnik
vas kleše in kleše
v skrivnostne kipe
negibno stoječe
in v neme obraze
strmeče
po gmajni?

Upodablja nas čas
z dletom dežja,
ki z burjo divja
in nas bije in bije
prav do srca:
zato so po Krasu
razstavljeni
kipi trpljenja!

KRAS

Kras je zemlja
in skale:
bolj skale
ko zemlja...

Kras so gozdovi
in brinovo grmovje:
bolj brinovo grmovje
ko gozdovi...

Kras so ograde
in gmajna:
bolj gmajna
ko ograde...

Kras so vrtovi
in brajde:
bolj brajde
ko vrtovi...

Kras je vse to,
kar sem povedal:
a je še bolj vse drugo,
kar bi rad povedal!

KRAŠKI BRIN

Kot sklonjen modrec
brinov grm čepi
na kraški gmajni
in tiho šelesti:
saj zrastel bi
kot bor,
kot hrast,
in brest,
a težka pest
pozimskega neurja,
ki jo maje burja
bi me oklestila
do korenin...

Zato tako čepim
na kraški gmajni
in še živim!

KRAŠKI KLANCI

Kdo naj vas prešteje
kraški klanCI:
kolikor je hiš,
toliko vas je
in kolikor vrtov je
in ograd,
še toliko vas je...

Kako bi stopil rad
s teh tujih,
trdih,
mrzlih
in nemirnih cest
na vaša topla tla
za zadnjo pot
domov!

KRAŠKI HRAST

Nad kraško vasjo,
malo pod cerkvijo,
se je bohotil
orjaški kraški hrast...

Zdaj so ga podrli:
ljudje so se ga zbali
in so dejali,
da sili preveč v zemljo,
da krade sončno nebo
in ljubi strele...
A z njim so umrli
stoletni spomini!

STANE KREGAR: Barvna steklena vrata Slovenika v Rimu, v katerih sta upodobljena sv. brata Ciril in Metod (detajl)

STANE KREGAR

V Ljubljani so v začetu avgusta v 68. letu starosti pospremili na njegovi zadnji poti slikarja duhovnika Staneta Kregarja, »enega največjih cerkvenih slikarjev« sedanjega časa. Tako ga je v govoru pri pogrebni maši označil ljubljanski nadškof dr. Jože Pogačnik. Prav gotovo je bil Stane Kregar med Slovenci za Jakopičem eden največjih slovenskih koloristov. Njegova barvna okna krasijo cerkve v raznih krajih na Slovenskem. Z njimi se ponaša tudi cerkev na Lesah v Beneški Sloveniji. Za Mohorjevo družbo v Celju je umetnik opremljal koledarje in druga dela. Tudi Slovenik v Rimu krasijo čudovita steklena vrata, na katerih je upodobil sveta brata Cirila in Metoda.

Umetnostni kritiki mu dajejo najvišja priznanja in so si edini v tem, da smo izgubili največjega sodobnega slovenskega slikarja. Pri odprtem grobu na pokopališču v Šentvidu je to v imenu kolegov izpovedala akademska slikarka Melita Vouk-Štih, ki je lepo očrtala Kregarjevo človeško podobo. »Ob zadnjem slovesu želim obuditi spomin na njegovo toplo človečnost, ki je kljub samotnemu, izoliranemu in neutrudnemu snovanju našla čas za nasvet in vzpodbudno besedo. Spominjam se tistega značilnega izraza na obrazu, ki je hkrati izdajal nekakšno otroško neposrednost, ki je dana resničnim umetnikom, in tisto rahlo ironično šegavost, lastno intelektualcem, ki so se dvignili nad enosmerno miselnost. Spominjam se še enkrat pogleda tistih zelo svetlih oči, ki bi se v njih ujela jasna modrina poletnega neba, tistih značilnih cpazujočih oči slikarja; pogleda, ki je romal iz globin duševnosti — prek svetlih pokrajin, skozi pisane okenske vitraže do vesoljskih višin in še dalje — svetlih oči, ki so videle vse barve pod soncem in še več. Oči, ki so po hudem trpljenju za vedno ugasnile...«

»Trije mejniki« je dejala Melita Vouk-Štih, »očitno izstopajo iz Kregarjeve biografije: leto

1933 — Kregar študent se prvič pojavi v javnosti med praškimi Neodvisnimi; 20 let pozneje, 1953 — Kregar kot zrel slikar pogumno prenese val kritike ob svojem prelomnem nastopu; in spet 20 let pozneje: Kregarjevo pogumno srečanje s poslednjim trpljenjem.«

M. M.

Prežihov Voranc

»... Kdo je tako mehak kakor mati, ki reže sosedovim sirotijem pogačo? ... Ki ima nežno ljubezen do svojcev, veliko, veliko ljubezen do domače hiše, do zemlje in kar raste na njej ... Ki je v njem silen glad, burna hlastežnost po lepoti sveta! ... Ali je mogoče lepše prikazati mater, njeno ljubezen do otroka in otroško ljubezen do nje? Pri nas je znal to samo še Cankar ... Glej žensko pred hišo v prvi jutranji svetlobi! To je prizor iz same luči, ali ni to Bogomila, ki jo oblije mavrica? Tako lepoto je zmogel pri nas edini Prešeren ...«

Tako je zapisal Oton Župančič v uvodu k zadnji Prežihovi knjigi »Solzice«.

Ako bi znani slovenski pisatelj, koroški rojak iz sosednje Mežiške doline Prežihov Voranc še živel, bi letos praznoval svojo osemdesetletnico. Rodil se je namreč 10. avgusta 1893 blizu Kotelj pod Uršljo goro. Njegovo življenje ga je vedno spet soočilo s kruto zatiralno roko s strani nemških mogotcev. Zato je tudi v svojih literarnih delih odmeril precej prostora problematiki naše narodne skupnosti.

Voranca pa ni samo mučilo narodnostno zatiranje, temveč se je že kot otrok moral boriti z bedo na trdi domači zemlji. V noveli »Samorastniki« — ki je dala tudi skupni naslov zbirki domačih povesti — je Lovro Kuhar - Prežihov Voranc zbral vse, kar je v njegovem delu tako jasno začrtano: ljubezen do zemlje in do naroda ter boj za pravico do življenja in sicer, do srečnega življenja.

r. t.

France Gorše v Argentini

2. junija 1973 je Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu začela svojo predjubilejno XX. sezono z novo serijo tradicionalnih kulturnih večerov v gornji dvorani Slovenske hiše. Prvi letošnji večer, v okviru **likovnega odseka**, je bil posvečen **akad. kiparju FRANCETU GORŠETU in njegovi umetnosti**, v 75. letu njegovega plodnega življenja. Večer je doživel lep obisk prijateljev mojstrove umetnosti. Vodil ga je vodja likovnega odseka **arh. Jure Vombergar**, ki je za uvod orisal umetnikovo življenjsko pot od početnih študijskih let na obrtni šoli v Ljubljani, mimo akademskih na akademiji v Zagrebu in posebej pri mojstru Meštroviću, pa spet skozi njegova slovenska ustvarjalna leta v predvojni in medvojni Ljubljani in na Slovenskem, po vojni pa najprej v Trstu, pozneje v Združenih državah in Kanadi, zdaj za življenjski večer pa na pragu domovine na Koroškem. Omenil je vse najvažnejše Goršetove stvaritve, ki jih je posebej ponazoril s številnimi reprodukcijami na diapozitivih, posebej tiste, ki so objavljene v katalogu za mojstrovo uradno nikoli odprto lansko retrospektivno razstavo v Kostanjevici ob Krki in v publikaciji Studia Slovenica VIII. Vombergar je ob razčlenjanju Goršetove umetnosti posebej opozoril na obe slogovni smeri, ki v Goršetovem kiparstvu in rezbarstvu vodita: sredozemska, klasična vitalna ustvarjalnost in ekspresivna smer duhovne poglobljenosti s težnjo v abstraktnost; zadnja leta je Goršetov slog poglobljen predvsem v kristocentrično motivno osredotočenost.

Dogodek večera je bil esej **Franceta Papeža** o mojstrovem ustvarjalnem opusu. Esaj bo v celoti natisnjen hkrati z reprodukcijami najnovejših del v Meddobju.

V ilustracijo Goršetove umetnosti so prireditelji predvajali tudi dva filma: prvi je posnetek Goršetovih del v Ljubljani; drugi pa vodi gledalca v mojstrovo delavnico, ko v glino modelira slovensko ženo v narodni noši (ga. Šušteršičeva iz Kanade).

J. V.

O rekreaciji

V skrbno pripravljenem predavanju o **REKREACIJI**, ki je obsegalo družbeno zgodovinske in antropološko sestavinske razčlenitve oddiha, razvedrila, obnovitve je prof. **TINE VIVOD**, na

letošnjem 2. kulturnem večeru, 16. junija, obdelal tako staro temo, kot je staro človeštvo: da je namreč za človeka življenjsko važno menjavati svoj delovni čas s presledki, v katerih se lahko posveča ne le potrebnemu fizičnemu odih, ampak tudi tisti dejavnosti, ki ga človeško globlje zadovolji in sprosti. Že Aristotel je dejal, da je življenje razdeljeno na počitek in delo, na vojno in mir; vsa človekova dejavnost je usmerjena v doseg potrebnega na eni strani in lepega na drugi. Rekreacija je ustvarjalno razvedrilo, njeno bistvo je v tem, da se človek neovirano in svobodno posveča temu, kar ga bitno in duhovno najbolj zadovolji. V tem pa je tudi pravi in globlji pomen počitka. Rekreacija je vprašanje posameznika; lahko rečemo, da je toliko načinov rekreacije, kolikor je ljudi — za nekatere je to samota, sprehod v naravi, branje in celo študij; za druge je obisk športnih prireditev, filmska predstava ipd. Rekreacija zavisi od človekove starosti, družbenega položaja, duhovne ravni, notranje potrebe, mladostnih idealov. Pradavatelj je kot največjega sovražnika rekreacije v moderni družbi označil televizijo. Dostikrat postavljamo previsoke in prezahtevne cilje, za katere je potrebno žrtvovati mnogo časa. Obenem pa bi bilo pripomniti, da je delo tista osnovna potreba življenja — bitno teološka rekreacija — saj vemo, da se človeku v brezdelju življenje spremeni v neznosno. Seveda, vprašanje je v tem, da človek dela, kar ga veseli in kar ga eksistenčno in duhovno najbolj sprosti.

p e

Teologija sekularizacije

3. kulturni večer je bil letos 30. junija. Pripravil ga je **teološki odsek**. Njegov vodja **dr. Mirko Gogala** je razpravljal o prvi od treh tem za letošnji cikel večerov o sodobnem **gibanju za tretji svet in njega teoloških osnovah**. Tokrat nam je razčlenjal **TEOLOGIJU SEKULARIZACIJE**.

Za uvod je dr. Gogala poudaril, da velja razlikovati med katoliško in protestantsko teologijo sekularizacije, brž za tem pa opredelil pojem sekularizacije v njegovem juridičnem in kulturnem pojmovanju (v zadnjem primeru so v rabi tudi izrazi: sekularizem, laicizem, prosvetljenstvo). Razložil pa je pojem sekularizacije tudi v smislu, kot jo umevajo teologi sekularizacije. Ob kratki analizi sekularizacijskega dejstva je predavatelj ugotovil, da je sodobni svet vedno

manj vplivan po krščanstvu, in pokazal, da je pri tem igral prvo vlogo pojav in razvoj znanosti.

V jedru predavanja je skušal odgovoriti na srčno vprašanje: v čem se pojav sekularizacije in razvoj znanosti tičeta teologije.

Kristjan in revolucionarni pojavi

Kako naj kristjan gleda na revolucionarne pojave, o tem je razpravljal na **4. kulturnem večeru** Slovenske kulturne akcije, v soboto, 21. julija 1973, v gornji dvorani Slovenske hiše, p. **Lojze Kukovica DJ.** Razpravljanje je bilo v okviru teološkega odseka. (Večer je bil dejansko pripravljen že za soboto, 7. julija, pa ga je vodstvo SKA odložilo na tretjo soboto, ker bi sicer naše predavanje sovpadlo s predstavo Jože Vombegarja veseloigre Voda, ki jo je Slovensko gledališče v Buenos Airesu uprizarjalo isti večer, tudi v Slovenski hiši). Namen predavanja je pomagati slovenskemu izobražencu v zdomstvu k čim večji jasnosti v vprašanjih, ki so za nas vse danes izredno aktualna.

V glavnem je predavatelj skušal odgovoriti na tri vprašanja: 1. Kako z moralnega gledišča presoјati revolucionarno gibanje, ki je naperjeno proti zakoniti državni oblasti. 2. Ali je upor proti vladi, ki je postavno in zakonito prevzela oblast, pa potem svojo oblast uporablja v škodo splošne blaginje, dovoljen? Če je: s kakšnimi pogoji? 3. Kaj naj kristjan reče in meni o pojavu revolucionarnih gibanj v Južni Ameriki. I k

Učimo se od obiskov

Kakor vsako leto, je tudi letos prišla v Sele iz Nizozemske nečakinja našega g. župnika, Zofka Drenovec s svojo družino. Oče Franc, rodом Slovenec iz Spodnje Štajerske, zavzema pri socialnem zavarovanju važno mesto. Obvlada poleg slovenskega še nizozemski, nemški, francoski in angleški jezik. Tudi 15-letni sinko Francelj, ki obiskuje neke vrste gimnazijo, zna slovensko, ker se v družini doma govori le slovensko, iz šole pa zna nizozemsko, nemško in tudi že precej angleško. Ta mladi fant se torej že lahko pogovarja v štirih jezikih. Kako mu bo znanje več jezikov koristilo v bodočem poklicu!

Kdor zaničuje se sam...

Skozi drugo polovico julija je v Buenos Airesu gostovala italijanska gledališka skupina Proclmer - Albertazzi in je bil njen član tudi Slovenec Andrej I. Božič, ki že 28 let nastopa v italijanskem gledališču, filmu in televiziji. V petek, 20. julija, je skupina v Inštitutu za italijansko kulturo priredila recitacijski večer v okviru proslav stoletnice pisatelja Manzoniја. Glavni delež je bil prisojen Božiču, ki je recitiral najbolj dramatična mesta iz »I promessi sposi«. Večera so se udeležili vodilni člani italijanske kolonije z italijanskim ambasadorjem in člani ambasade ter konzulata na čelu. Inštitut je po sporedu pogostil nastopajoče.

Ambasador se je približal slovenskemu igralcu in mu ponudil cigareto z besedami: »Izvolite, gospod«, nakar se je v veliko presenečenje razvil ves razgovor v slovenščini. »Veste, vam bom pokazal, komu se imam zahvaliti, da govorim tudi slovensko,« je dejal ambasador in povabil bliže svojo soprogo. »Moja žena je tržaška Slovenka... in me je naučila...«

Kako pa je pri nas z mešanimi zakoni!

MILENA MERLAK, Dunaj

Marijin plašč

Marijin plavi plašč je viharno vihral,
ko se je ovijal okoli Jezusovega križa;
mrtvo je visel na Mariji in žaloval,
ko so ji sina položili v naročje:
kot bandera vstajenja je zmagoslavno plapolal.

Na Binkošti se je na plašču Sveti duh spočil
kot na plavem plamenu ljubeče modrosti

in na Vnebohod, predno se je Jezus poslovil,
se je rahlo dotaknil Marijinega plašča,
mu v materinsko varstvo in pribežališče izročil
vse ponižane, vse zapuščene in obtežene.

POTEM JE MARIJO V NEBESA POVABIL
kot večno živo skrivnost, neomadeževano krepost.

Na Veliki Šmaren je Marija v nebеса šla,
s plavim plaščem ljubezni veselo plapolajoč,
z njim je Marija - človek premagala smrt,
VELIKI ŠMAREN JE MARIJINA VELIKA NOČ.

VALERI BRUMEL

Prva tekmovalna sezona po olimpijskih igrah je običajno revna. Vse državne reprezentance obnavljajo svoje vrste, na športno stezo stopajo novi ljudje, novi športni talenti, upanja tehničnih vodstev. Vendar se pa letos za kraljico športa - atletiko, to pravilo nikakor ni obneslo. V letošnji tekmovalni sezoni je padla vrsta rekordov, svetovnih, celinskih, državnih. Gotovo pa smo z velikim zanimanjem vsi ljubitelji športa sledili na televizijskem ekranu devetnajstletnemu ameriškemu skakalcu v višino DWIGHTU JONESU, ki je postavil prav na olimpijskem stadionu v Münchenu nov magični svetovni rekord 230 cm. Lahko bi na široko govorili o tem »čudežnem« fantu, vendar danes ne mislim govoriti o njem: rad bi vas danes spomnil na drugega atleta, Valerija Brumela, ki je že pred osmimi leti naskakoval te višine, a ga je življenjska zahrbtna usoda s silo iztrgala iz športnih aren...

Bilo je 6. oktobra 1965. Kot po navadi so bile tudi tisti večer moskovske ulice zaradi ostrega dežja že zmrznjene. Proti središču mesta je počasi drselo motorno kolo. Ozka cesta, oster komolčast ovinek in že zdrsiyo gumijasta kolesa na steklenem asfaltu. Močan trušč in nato globoka tišina. Fantu, ki je sedel na zadnjem sedežu, je noga nerodno obtičala pod težkim železjem. Ni se mu posrečilo »skočiti«: ime mu je bilo Valeri Brumel in bil je največji skakalec v višino vseh časov sploh...

Težka operacija je trajala 6 ur. Ko si je kirurg Kučerenko snel masko in rokavice, je jokaje izdaval: »Rešil sem mu nogo, toda naš Valeri je za vedno prenehal s športom.«

Valeri je mirno prenašal dolgo okrevanje: nogo mu sicer niso amputirali, bila je pa skorajda neuporabna. Kostni so bile zdrobljene, mišice pretrgane, nereden je bil tudi krvni obtok. Krute resnice mu zdravniki niso povedali, niso mu hoteli odvzeti upanja, toda Valeri Brumel je dobro poznal anatomo, predvsem pa strukturo noge. Ni mu bilo lahko lagati, bil je nemiren pacient, hotel je izvedeti vso resnico. Ko mu je kirurg končno le razodel, kaj je v resnici z njim, je trdo odvrnil: »Dobro; prepričan sem, da bom še skakal, če se bova oba, vi in jaz, potrudila!«

Ko je Valeri zapustil bolnico, se je lahko premikal samo z berglami. V nadaljnjih treh letih so ga še petkrat operirali; nogo so mu skušali popraviti s posebnim železnim ogrođjem. Vendar je bila leva

noga ob koncu zdravljenja tanjša in mnogo šibkejša od desne, bila je pa tudi za tri centimetre krajša!

Prav tedaj pa je še povsem nepoznani zdravnik Gavril Ilizarov izumil poseben ortopedski aparat, ki je mogel poškodovano nogo z dolgotrajnimi terapijami nategniti do prejšnje dolžine. Valeri se je napotil k njemu. Za vsako ceno je hotel ozdraviti, hotel je še skakati, in vedel je, da mora ozdraviti čimprej, saj je njegov zadnji nastop že pripadal skorajda športni zgodovini. Nihče od njegovih starih nasprotnikov ni več tekmoval, na tekmovalne steze so stopali že povsem novi skakalci. Njegov rekord pa je še krepko držal.

Valeri Brumel je dosegel svoj prvi evropski rekord 13. aprila 1960, ko je preskočil 217 cm. V Rimu je na olimpijskih igrah osvojil srebrno kolajno. Leta 1961. je v Leningradu v dvorani preskočil 225 cm. Istega leta je v ZDA v treh dvoranskih prvenstvih premagal domačina Thomasa, do takrat najboljšega skakalca. Prvič v zgodovini atletike je bil v skoku v višino premagan američan. V Moskvi je Valeri Brumel postavil nov svetovni rekord z značko 224 cm. Leta 1965. pa je svoj svetovni rekord še popravil s čarobno značko 228 cm.

Zlato kolajno je osvojil tudi na olimpijskih igrah v Tokiju. Kakor velja danes to za Borzova, so bile takrat oči vseh svetovnih športnih tehnikov obrnjene vanj. Zgledalo je, da Valeri ne pozna višinske meje...

Po vseh dolgi in napornih negah Brumel ni več šepal. Januarja 1969 so vse svetovne športne agencije objavile vest, da je Valeri Brumel zopet pričel trenirati in skakati. 18. avgusta istega leta je Brumel preskočil 206 cm! Več pa kljub izredni volji in disciplini ni zmozel. Poškodovana noga in pa za športnika že precejšnja starost mu nista dopuščala večjih rezultatov.

Ko se danes oziramo v preteklost, moramo ob imenu Valeri Brumel izgovoriti: »Fenomen!« Govorimo o človeku, ki je znal z revnimi človeškimi močmi premagati usodo. Saj smo bili priča sijajni zmagi, morda največji, kar jih lahko zabeležimo v športnih analih!

To je Valeri Brumel. Športnik, ki mu je usoda onemogočila nadaljnji trening, nadaljnje uspehe. Ki pa vendar ni obupal. Z železno voljo se je vrnil na športne poljane in nadaljeval svoje delo.

Njegov uspeh bo zapisan v zgodovini športa kot nekaj, kar se je zdelo nedosegljivo, Valeri pa je uspel.

V SVETO DEŽELO

Letos smo imeli nekaj pomembnih romanj, da omenim Rim ob blagoslovitvi Slovenika, Pariz in Sveto deželo. Pa še posamezne župnije so romale k Mariji pomagaj na Brezje in v Prešernov in v Finžgarjev rojstni kraj, na Monte Berico in v druge kraje. A meni se zdi, da je bilo najlepše romanje v Sveto deželo. To je bilo že tretje tržaško-goriško romanje v kraje Jezusovega življenja in delovanja. Potovali smo z našega domačega letališča v Ronkah, kar nam je prihranilo mnogo časa in stroškov. Romali smo v okrilju znane družbe Pavlincev iz Milana, ki organizira letos okoli 60 različnih skupin v svete kraje.

Tu je premalo prostora, da bi lahko opisal vse vtise in vsa doživetja. Navedel bom le na kratko kraje, ki smo jih videli, morda še teh ne vseh.

Spremljala nas je prof. Mariuccia Ferrari, ki so nam jo določili Pavlinci. Mnogokrat je bila že v Sveti deželi, dobro pozna Palestino, sveto pismo in razmere med Izraelci in Arabci. Reči moramo, da nas je zelo dobro vodila.

Pregledi na letališčih so zelo strogi, posebno v Tel Avivu. Težko se vtihotapi v letalo oborožen človek. Tragični primeri zračnega gusarstva zahtevajo tako previdnost.

Že ob enih smo z letalom dospeli v Tel Aviv. Po pregledih smo vstopili v udoben avtobus in se odpeljali proti Nazaretu.

V Palestino smo prišli v soboto, ki jo verni in neverni Judje strogo spoštujejo. Vsa javna sredstva mirujejo. Na cestah so le turisti in romarji. To je nekaj nenavadnega za naše evropske pojme.

V prvem mraku smo prišli v Nazaret. Prespali smo v domu, ki se imenuje Casa Nuova in ga oskrbujejo frančiškani. Najprej smo obiskali Galilejsko jezero in njegovo okolico. Ogledali smo si Kano, kjer je Jezus naredil prvi čudež, nato pa judovsko kolektivno kmetijo-kibutz, v katerem živi okoli 350 ljudi. Nato smo se spustili h Galilejskemu jezeru, ki je skóro 200 m pod morsko gladino. Kdor je želel, je šel lahko za dobre pol ure v vodo.

V torek zjutraj smo se zbrali v cerkvi Marijinega oznanjenja k sveti daritvi. To je bil dan slovesa, zapustili smo Nazaret in se odpeljali proti Jeruzalemu. Potovali smo pretežno po tistih krajih, ki so do vojne 1967. spadali pod Jordanijo. Tu so Izraelci zgradili moderno cesto, ki povezuje Galilejo z Jeruzalemom. Vozili smo se po krajih, ki jih poznamo iz sv. pisma stare in nove zaveze.

V Sihemu, zdaj se imenuje Nablus, je bilo veliko naselje palestinskih beguncev. Vsaka družina je imela svojo sicer skromno, a zidano hišico. V vojni 1967. pa so jih arabski voditelji premotili, naj se

umaknejo v Jordanijo, saj bo tako le za kratek čas. Potem bodo dobili v posest judovske kibutze. Večina je ta nasvet poslušala in v Jordaniji še danes živijo pod šotori. Podporna organizacija Združenih narodov jim daje za pol dolarja hrane dnevno. Podobno veliko izpraznjeno begunsko naselje smo videli nekaj dni kasneje v Jerihi.

Od Nablusa dalje se je začela pot vzpenjati. Jeruzalem je namreč približno 800 m nad morjem. Ravnine skoraj ni. Vrstijo se le nižji in višji skalnati hribi. Nekateri kraji so naravnost divji in samotni. V tem letnem času je vsa pokrajina rdečkastorjava, saj od maja do decembra ne dežuje. Drevje ob poti je pokrito s prahom, zato prijetne zelene barve skoraj ni videti. In vendar se črede ovac pasejo po ožganih njivah, kjer so poželi žito. Vedno znova smo se čudili, kaj pobirajo.

Iz daljave kakih 10 km smo zagledali Jeruzalem, staro mesto v obzidju, novo pa po okoliških višinah. Spet smo našli gostoljubje v frančiškanski romarski hiši, ki je v bližini božjega groba in Kalvarije.

Po daljšem počitku smo si šli popoldne ogledat mesto Sion, kjer je dvorana zadnje večerje. Sion je skoraj na najvišji točki Jeruzalema. Izraelci so si tam zamislili Davidov grob, David je za Izraelce simbol narodne enotnosti, ker je prvi združil v skupno državo vseh dvanajst izraelskih rodov. Na črno pogrnjenem sarkofagu je 25 kron. Izraelci namreč vsako leto, odkar imajo lastno državo, položijo novo krono na Davidov grob. Prav nad grobom je dvorana zadnje večerje, ki pa je spremenjena v muslimansko molilnico, zato kristjanom na tem kraju ni dovoljeno opravljati nobenega bogoslužja.

Spotoma smo obiskali cerkev božjega groba, v kateri je tudi Kalvarija. Navadno govorimo o »gori« Kalvariji, kar pa je zmotno. Kalvarija ni nobena gora, kvečjemu kamenita vzpetina.

Naslednji dan smo šli zgodaj v Betanijo, ki je na vzhodni strani Oljske gore, morda uro hoda od Jeruzalema. Oljski gori bi mi rekli hrib, saj se dviga le kakih 200 m nad Jeruzalemom. Toliko evangelijskih poročil je navezanih na Oljsko goro!

Popoldne je bil na vrsti tempeljski prostor. Od templja iz Jezusovih časov je ohranjenih le nekaj metrov zidu. Pred zidom so Judje takoj po končani vojni leta 1967 napravili velik trg. Brezobzirno so porušili celo vrsto arabskih hiš. Na tem kraju jeruzalemski Judje vsako soboto opravljajo svoje bogoslužje. Tu je znameniti zid objokovanja; še danes marsikateri Jud ob tem zidu resnično joče ob spominu na slavo in usodo nekdanjega templja. Tempelj-

Slovesen trenutek ob začetku Drage

Študijski dnevi so se pričeli slovesno. Najprej so Fantje izpod Grmade pod vodstvom IVO-TA KRALJA zapeli pesem. Nato je predsednik društva prof. JOŽE PETERLIN začel študijske dni in je pozdravil vse, ki so prišli od blizu in daleč. Seveda je najprej pozdravil predstavnike oblasti. V prvi vrsti sede od leve proti desni: pokrajinski odbornik ing. Milan Sosič, odbornik v Trstu dr. Rafko Dolhar, pokrajinski predsednik dr. Zanetti in predstavnik dežele gosp. Franich, predavatelj dr. Messner, prof. Martin Jevnikar, beneški župnik Birtič, skof. vikar dr. Lojze Škerlj, beneški župnik g. Lavrenčič in predsednik Slovenske prosvete Marij Maver. Začetka so se udeležili tudi deželni poslanec dr. Drago Štoka, dr. Damjan Paulin, ki je zastopal goriško občino, predavatelj dr. Anton Trstenjak, dr. Ivan Hribnik, dr. Danilo Sedmak, za g. Franičem je naš neutrudni prevajalec Jurč.čevega Jurija Kozjaka dr. Ferdinand Kolednik, potem je zadaj nekje akad. kipar France Gorše, na desni stoje Fantje izpod Grmade. Že začetka samega se je udeležilo zelo veliko ljudi. Predsednik je omenil pomen študijskih dni, očrtal njihov namen in pristop, predstavil vse predavatelje, nato pa je zaradi gostov Miro Opelt prevedel glavne misli iz tega pozdravnega govora.

Predsednik pozdravlja

Takoj nato je spregovoril g. Franich, ki je zastopal deželnega predsednika odv. Comellija in dež. odbornika za finance in za manjšinska vpra-

ski prostor je raven, tu sta dve mošeji: Omarjeva, ki je zares zelo lepa in mošeja Akša, ki jo obnavljajo, ker jo je pred leti nek neuravnovešen človek zažgal.

V četrtek smo si ogledali Betlehem, Hebron, Ain Karim in Emaus. Izredno bogat program. Najprej smo se odpeljali pod Betlehem na Pastirsko polje, kjer so pastirji v božični noči zvedeli za Jezusovo rojstvo. Prostorna votlina spominja, kakšen je moral biti prostor v katerem se je rodil Kristus. Vrnili smo se v Betlehem, v cerkev Jezusovega rojstva, kjer smo imeli sv. mašo. Kot zanimivost povem, da je v Betlehemu zavod za manj razvite otroke; vzdržuje ga ameriški letalec, ki je vrgel atomsko bombo na Hirošimo.

V petek smo opravili sv. mašo v cerkvi božjega groba, nato pa smo šli na pot v Judovsko puščavo. Naš cilj je bil Jeriha in Mrtvo morje. Onstran Jerihe smo se znašli v pravi puščavi. Zapustili smo glavno cesto in šli proti Jerihi po stari Rimski cesti. Tu pa tam smo videli beduine pod skromnimi šotori s čredami ovac. V neki soteski smo videli kot ptičje gnezdo med skale pripet samostan, v bližini samostana živijo še pravi puščavniki. Jeriha je kakor velika oaza ob robu puščave, tu so našli ostanke najstarejšega doslej znanega mesta na svetu. Pri Mrtvem morju so mnogi poskušali ugotoviti, ali res ni mogoče v njem utoniti. O tem so se hitro prepričali. Spoznali

Udeleženci zborovanja

šanja g. Colonija. V svojem imenu in v imenu obeh gospodov, ki jih je zastopal, je izrazil zadovoljstvo, in pozdrav vsem udeležencem. Potem

pa je govoril dr. Zanetti, ki je poudaril, kako pokrajina želi razviti z manjšino koristen dialog in ima zato vrsto pobud, ki jih bo v bližnji bodočnosti realizirala.

Zatem so Fantje izpod Grmade zapeli venček pesmi, nazadnje Vrabčevo Zdravljico, ki je še posebno navdušila in so tako na najbolj nevsiljiv način izrekli dobrodošlico vsem, ki so prihiteli v Drago.

Za tem je bil kratek odmor, nato pa so se začela predavanja. Razpoloženje je bilo kar najboljše in ustvarjeno je bilo vzdušje za izmenjavo mnenj in gledanj.

Zborovanje je potekalo vse dni v najboljšem razpoloženju. Že prvi dan sam je bil nenavaden, ko je dr. Messner razgrnil pred udeležence Koroško, ki bi jo on čisto drugače reševal kot jo drugi in nato se je to razpoloženje stopnjevalo. Naslednji dan je bil zanimiv dialog med dvema Koroščema, dr. Messnejem in dr. Hribernikom. In popoldne je dr. Sedmak govoril o Trstu, torej v imenu večine udeležencev, potem pa je dr. Trstenjak v globokem in znanstveno dognanem predavanju razvil misel o podobi stare in nove družine.

Zanimivi so bili posegi: dr. Berceta, g. Žerjale, dr. Lokarja, ing. Nendla, Franceta Goršeta, dr. Dolharja in drugih, gotovo najrazličnejših, ki so se javili. Tako je pripomba Gospodarstva povsem iz trte izvita in popolnoma neumestna, češ da je predsedujoči »nerad« dajal besedo diskutantom.

Draga tako živi dalje v tisti obliki in na isti način, kot je zaživela pred osmimi leti in postaja počasi tradicija. S. Z.

pa so tudi, da ni nič prijetno, če pride voda v oči ali v usta.

Popoldne smo opravili križev pot. Tako doživeto ga pač ni mogoče moliti v nobeni cerkvi, saj se misel vrača v daljno preteklost, ko je božji Sin nosil križ na kraj, kjer so ga umorili.

Po večerji smo imeli družabni večer. Med nami so bile tudi slovenske sestre.

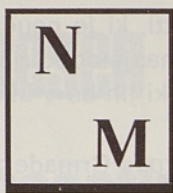
V soboto je bil zadnji dan, ki smo ga preživeli v deželi. Zadnja skupna maša je bila v cerkvi božjega groba.

Kosili smo v arabski restavraciji v Jafi. Ob dveh smo bili že na letališču. Pregled je bil skrben. Ob

štirih je letalo vzletelo, vozili smo se z izraelskim letalom. Nad Italijo smo doživeli neurje, treslo nas je in pozibavalo, a končno smo srečno pristali v Rimu. Neurje se je nadaljevalo in tako smo z dveurno zamudo odleteli. V Ronkah smo se izkrkali popolnoci.

Ali je vredno romati v Sveto deželo? Za vernega človeka je brez dvoma vredno. Romanje v Jezusovo zemeljsko domovino zasenči romanje v vsako drugo svetišče. Človek po takem romanju laže razume evangelij in seveda laže uokviri posamezne evangelijske dogodke. Mi, ki smo se udeležili tega romanja, želimo, da nam bi bila dana še kdaj ta možnost, da bi poromali v te kraje.

novela mladih

JURE KORITNIK

SLOVO

Čas stoji, vsi ljudje so dobri, pomladi ni konca, volk in smrt sta daleč v pravljici za deveto goro, žalost je neznana beseda. Čas nevrednosti, prostor brez senc, življenje svetlih barv — otroštvo, čas, ki stoji, a vendar čas, ki beži.

Imel sem lepo otroštvo; vsako otroštvo je lepo. Izmed mnogih slik teh mladih let stoji pred vsemi podoba deda. Vedno znova stopa predme, kadar se v dolgih nočeh spominjam svojega otroštva. Stari oče je živel na planini, kako uro hoda od nas. Kadar sem mogel, sem ga obiskal in ostajal sem pri njem in stari materi po več dni, včasih cel teden.

»... In potem?« sem vprašal deda.

»Potem, potem je prišla vojska in lakota.«

»Kaj je lakota?«

»To je prazna skleda in prazen želodec.«

»Kaj je vojska?«

»To je strah, trpljenje, obup in beda.«

Še vedno sem nerazumevajoče strmel. Lakota, vojska, trpljenje, smrt; preveč neznank za mlado dušo. Ded se je razumevajoče, prizanesljivo nasmehnil, kot bi bil ponosen na svoja bridka spoznanja.

»To pomeni prazen hlev, raztrgane hlače, luknje v čevljih, premražene roke, nič kruha, nič mleka...«

Nekako sem zaslutil težo besed, ki jih je ded navrgel predme, vendar sem vse hitro pozabil kot otrok solze, ki izginejo ob dotiku tople materine roke.

Minilo je precej pomladi in zim. Odraščal sem vse bolj, okušal grenko in sladko življenje. Še vedno sem rad hodil k dedu na planino, mogoče še raje kot v otroštvu. Dnevi na planini so mi pomenili oddih, sprostitev, čist zrak in mir. Imel sem čas razmišljati o sebi, trezno sem lahko pogledal na življenje tam doli v dolini. Po navadi sem ob sončnih popoldnevih, ki jih v hribih ne manjka, vzel v roke knjigo in se odpravil na samotni kraj kakih dvesto korakov nad hišo, kjer se travnik stika z gozdom. Prebral sem nekaj vrstic, dvignil pogled in mislil: »Tako sam in vendar tako z vsem sem.« Nisem se mogel naučiti zelenega bogastva travnikov in gozdov. Ko sem izbiral med najlepšimi stvarmi, se mi je pogled vedno ustavil na visokih, ponosnih smrekah. Z njimi — sestrami neba —

se je dvigalo moje hrepenenje visoko, visoko, više od ljudi, više od ptic in oblakov do tam, kamor ne seže oko. Vračal sem se pomirjen in potešen. Ne bom vam opisoval deda, stare matere in njunega doma — stare kmečke hiše. Vsi starci so si podobni in vse stare kmečke hiše z nizkim stropom, veliko pečjo, hrastovo podom, so enake. Iz njih diha pristna domačnost, toplota in gostoljubnost, ki osvajata, in te prisilita, da spiješ še en in še en kozarec jabolčnika, preden se odpraviš v dolino. Ob pogledu na raskavo mizo se spomniš, da kmečko življenje ni praznovanje; polno je odpovedi, vdanosti in odvisnosti od zemlje, ki je dobra in slaba. Nehote pogledaš na žulje ljudi, ki sede s teboj za mizo, in nenadoma se sramuješ svojih belih rok. Zdi se ti neobgljene, neizkušene, zlagane kot tvoje življenje.

»Včasih, včasih je bilo čisto drugače,« se ded spominja z glasom, iz katerega ječi onemoglo hrepenenje, »včasih nas je bilo mnogo mladih fantov. Zaukali smo, zapeli...« Ne najde več besed, kot da bi ga spomin preveč zaposlil, ali pa se mi noče izpovedati do kraja. Mogoče se boji, da bi se mu na tihem posmehnil. Ne, ni treba besed: razumem ga.

»Včasih, včasih je bilo čisto drugače,« zmeraj konča pripoved, kadar brskam po njegovi mladosti.

Deda hudo boli, ker ne more več delati; kot bi mu odsekal roke. Vendar ob palici še vedno pride na polje, spotoma pogleda v hlev in pomodruje o tem in onem, bolj sam zase kot za druge. Ali pa sedi ob oknu in strmi po poti, ki gre mimo hiše v dolino. Prazen je, sam in izrabljen kot ta pot. Potoži mi:

»Včasih je šlo tod mnogo ljudi. Zmeraj je bilo živahno: otroci v šolo, nekateri so nosili mleko, starejši so šli na semenj ali po opravkih. Radi so se ustavili, spili kangljico jabolčnika, malo pokramljali in odšli zadovoljni naprej. Sedaj pa...«

Vem: sedaj je drugače. Le poredko pride mimo kakšen utrujen delavec, ki ima dom v hribih, ali nezaupljiv neznanec, ki tava po teh hribih kdo ve s kakšnimi nameni. Pod oknom pospeši korak kot bi se bal starih pronicljivih oči mojega deda; vidijo mu do srca.

Dolina spreminja ljudi: nemirni so, vedno nekam hitijo, ne znajo se ustaviti, spregovoriti toplo besedo, ne znajo široko razprostrti rok. Bojijo se svojega glasu kot da ni več njihov. Nikoli ne bodo zavriskali od srca.

Včasih pa le pride veselje v naš dom. Zgodi se, da jo primaha šepajoči Miha s harmoniko. To pa skoraj vedno pomeni kakšen kozarec preveč, smeh in pesem, ki ju vegaste stene tako pogrešajo. Harmoniko hitro zavoha kdo od redkih sosedov in kmalu sedi za mizo majhna družba, ki se ji hoče veselja: »Miha, hej, Miha, zaigraj tisto, saj veš...« Miha se ne da prositi. Zaigra, kar mu ravno velevalo prsti. Vsaka pesem je vesela in pravšnja. Ded se razvedri, naše oči se iskrijo, čisto pozabim nase, ves sem z njimi: »Miha, igray, igray, igray!«

Miha se skrči, prebledi, harmonika izpusti dolg zategnjen krik žalosti. Smeha je v trenutku konec. Miha ne more več; odloži harmoniko, z drhtečo roko prime kozarec in ga počasi izprazni. Obriše si pot in pogladi harmoniko z nežno kretnjo, ki bi je ne pričakoval od njega. Pogleda nas; kaj vse je v njegovih očeh: zadrega, občutek krivde, žalost, strah, nemoč... Če bi znal jokati, bi jokal, tako pa nas samo gleda, gleda, gleda vse skupaj in vsakega posebej. Nekaj nerazumljivo težkega se naseli v nas. Nenadoma vem: Miha ne bo več igral; ne harmonike, ne veselja, ne žalosti, ničesar. Tudi sam to ve: boža harmoniko, drži kozarec, oklepa se življenja, ki mu polzi iz rok.

Razidemo se molče kot pogrebci. Čez nekaj dni zvemo, da je Miho na hitro pobralo. Sedaj stari oče od poti ne pričakuje ničesar več. Skozi okno strmi le še iz navade. Poleg Mihove smrti se dogajajo še druge žalostne stvari. Stric pravi, da je že skrajni čas, da prekrijemo streho z opeko. Pri tem opravi mu pomagam s težkim srcem. Kupi tudi novo omaro in na steno v kuhinji prilepi rdeče tapete. S starim očetom čutiva enako: hiša je podobna potepuhu, ki so mu natakneli belo srajco, in ga posilili z rdečo kravato. Vendar mi pomeni še vedno toliko kot prej, kajti v hiši so ljudje, je življenje. Kako dolgo še? Stari oče je vedno slabši. Molče trpi in bolj s pogledi kot z besedami se poslavlja. Nekega dne odide.

Rad obiskujem grobove. Večkrat prihajam v kraj spominov in sanj — na pogorišče brez pepela. Žalosten ptič ob razdejanem gnezdu sklonim glavo med roke in premišljam. Potem se dvignem. Kot bi nekaj iskal, mi uide pogled v znano smer: Ali niso tam včasih stali...?

Ne, to ni več gozd tistih zelenih ponosnih smrek, ki hitijo kvišku, ki hočejo sonca; to je krdelo sivih pohabljenih dreves. In na svetu ni nič bolj žalostnega od bolnih dreves in umirajočih ljudi.

za sodobne žene in dekleta

ALENKA REBULA

ŠOLA IN DOM

Počasi se bliža začetek šolskega leta. Odnos do šole je vprašanje, ki ga ne moremo puščati ob strani, zlasti če imamo otroke, ki študirajo. Šola je kraj, kjer mladostnik presedi dolge ure in leta, kjer mu marsikaj oblikuje značaj. Starši morajo pozorno slediti razvoju in ves čas znati pravilno ocenjevati položaj.

Idealno bi bilo, da bi vaš otrok hodil v šolo z zanimanjem, s pričakovanjem, vedno v nekem ustvarjalnem naporu, da bi se učil brez odpora in strahu, z nekim zdravim, odprtim odnosom do knjig. Vendar se zelo čisto dogaja, da dijak v šoli naleti na tuje, če že ne kvarno okolje. Poleg tistih profesorjev, ki znajo razred navdušiti, sprostiti, ki znajo biti dijakom ob strani s skrbjo in odprtostjo, so namreč tu še tisti, ki so živčni, zagrenjeni, z dolgočasni.

Poseg staršev bi moral iti v več smeri. Odločno bi bilo treba ukrepati za ureditev razmer na šoli, kolikor je mogoče. Obenem bi bilo treba možne kvarne vplive popravljati doma. In sicer tako, da dijaku pomagamo najti pravi način študija, porazdelitve časa in energij, zlasti pa mu ustvarjati tako okolje, da bo v njem rasel pogum, volja do dela, zanimanje. Vse to pa je treba delati od prvega šolskega dne naprej. Poleg praktične pomoči mu moramo dati tudi zelo jasne duhovne smernice: vedeti mora, kaj šola pomeni v njegovem življenju, kaj pomenijo ocene, kaj uspehi in neuspehi.

ŠOLA NE DRESIRA

Najprej naj otrok ali dijak ve, da šola ni nobena ustanova za dresiranje ljudi: zato ni res, da se njegova resnična vrednost meri po tem, kako hitro zna odgovarjati in kako dobro si kaj zapomni.

Otrok je lahko bister, poln fantazije, a vendar je možno, da v šoli to ne pride do izraza. Ga bomo zato gnjavili, češ da je neumen, da iz njega nikoli nič ne bo? Ne, skušali bomo razumeti njegov značaj in mirno prenesli, da bo nosil domov šestice namesto osmic, da se bo učil, kar je nujno, a izven šole iskal svojo pot razvoja. Kajti mirno lahko rečemo, da niso vsi rojeni, da ljubijo knjige: eni imajo radi glasbo, drugi šport, tretji ročne spretnosti, četrti so malo pesniško navdahnjeni, v nekaterih utriplje umetniška žilica. Stara modrost pa pravi: človekovo mesto je tam, kjer je srečen v svojem delu. Ne grenite deklice s slikarskim talentom, ker se

nerada uči zgodovine, ali fantka, ki zna sestavljati ja-dnice, ker ni nič navdušen za branje. Se vam zdi pri-merno, da v življenju obstaja nešteto poklicev, šola pa da zahteva ljudi, ki bi jih prav vse zanimalo, ki bi se vsi znali učiti tako, kot je treba, in bi vsi imeli iste potrebe in isti duševni ustroj? Dolžnost staršev je, da otroka usmerjajo pravilno.

ČIM VEČ ZANIMANJ

Z druge strani je res, da je človek tem bolj bogat, čim več ima zanimanj. Če smo spretni, bomo torej brez pritiska znali otroku pokazati privlačno stran vsakega predmeta, tako da se ne bo enostransko zaprl v eno smer, ampak da se bo znal navduševati za veliko stva-ri. Seveda v šoli ne bo mogel slediti vsem predmetom enako uspešno, nekaj bo na prvem, nekaj na zadnjem mestu, a vaš otrok bo to, čemur pravimo »živ« šolar ali dijak. Vedno rad sprašuje, vedno ve polno zanimivih stvari, ki jih je sam našel po knjigah. Sicer morda ni odličnjak, a je živahen, zadovoljen, radoveden, poln last-nih idej.

Če torej združimo ti dve zahtevi: razviti osebna nagnjenja in razviti čim več zanimanj, pridemo do pre-proste ugotovitve. Pustimo otroku, naj se predaja temu, za kar ima največ talenta. Obenem ga varujmo pred tem, da bi se zaprl v enostranost in to tako, da ga opozarjamo na vse, česar sam ne opazi, mi pa vemo, da mu koristi.

V OCENAH NI ABSOLUTNIH VREDNOT

Dobro je, da se v zvezi s šolo držimo še nekaj drugih načelnih ugotovitev. Ne vlivajmo otroku arivizma, nezdrave ambicije, lova za ocenami, ker ga bo to kvarilo in onesrečalo. Otrok — in prav tako vi — ne smete videti v ocenah kakšnih absolutnih vrednot. Profesorji so ljudje: torej se v redovanju včasih motijo, včasih je vse odvisno od naključja, razpoloženja, sreče ali smole. Relativno bi moralo biti vseeno, kakšne so številke v redovalnici. Otrok se mora sam navaditi, da bo sicer

resno delal, a pri tem dobro vedel, koliko v resnici zasluži. Sam najbolje ve, koliko se je učil, koliko je go-tov svojega znanja.

Otrok mora v sebi nositi tehtnico za vse, kar se dogaja okrog njega: ne bo se prevzel niti obupoval nad sabo. Doma mu bodo starši pomagali v tej gradnji urav-novešenega in zdravega značaja. Znali mu bodo biti po-rok pravičnosti in trdne zanesljivosti. Če ga bo doletela krivica, bo oče doma stvar postavil na pravo mesto, češ: »Naredil si svojo dolžnost, drugo ni važno«. Če pa bodo starši ukrepali pri profesorju proti krivicam, bodo to delali vedno v imenu pravičnosti, ne pa samo iz osebnih razlogov in otrok bo vedel, da starši ne stojijo na »njegovi strani«, ampak na strani pravice. Kajti starši bodo nastopali zanj, za njegovega sošolca, za ves raz-red. Otrok ne bo pozoren samo nase, ampak na vse so-šolce in prijatelje.

OČE IN MATI

Kakšna dragocenost sta oče in mati, ki znata mirno in zanesljivo stati šolarju ob strani. Zato je treba imeti mnogo ljubezni in modrosti. Treba je vedeti, kdaj mora-mo pohvaliti in kdaj opomniti, kdaj biti resni in kdaj šaljivi. Biti na višini svoje odgovornosti pa se je treba naučiti. Mnogi starši delajo s svojimi otroki tako, kot se jim tisti hip zdi, po svoji zamisli o tem, kakšen je otrok in kakšna je šola. Ne znajo poslušati, nočejo se učiti na svojih otrokih, trdovratno vztrajajo na svojih stališčih. Ko bi vsi enkrat premislili o svojem otroku šolarju in o njegovih težavah.

Nekaj je gotovo: mladostnik mora rad hoditi v šolo, o sebi mora imeti pravilno mnenje, rasti mora svobodno in srečno. Če ni tak, je to tudi vaša krivda. Opremiti ga morate z vsem, kar potrebuje za ta svoj dolgoletni na-por: z živostjo duha, s srcem, ki se ne prestraši, z vestjo, ki zna ostro in pogumno iskati pravico zase in za druge. Če naj bo šola tudi šola življenja, potem sto-rimo tako, da se dijak ne bo učil samo tega, kar je predpisano, ampak tudi tega, kako se živi.

Ali škodi skodelica kave?

Kar človek dobrega spi je in poje, škodi ali pa redi. Tako se radi pritožujemo. Tudi oboževalci kave. Verjetno pa ni naključje, da se je prav na Dunaju, mestu kavarn, našel zdravnik, ki pitja kave ne prepoveduje, ampak celo priporoča. Generacije zdravnikov so si izročale sporočilo: črni, prijetno dišeči napitek škodi jetrom, povečuje krvni sladkor, krvni pritisk in je predvsem pravi pospeševalec na poti do srčnega infarkta.

Dunajski profesor Hans Siedek pa je po obsežnih raziskavah drugačnega mnenja: kava, pravi on, zdravemu človeku ne škodi, ne vpliva na pogostnost srčnega in-farkta in jo morajo pri bolnih prav malokdaj prepovedati.

Zaželen učinek kave: ker kofein draži centralni živčni sistem, lahko prežene utrujenost hitreje mislimo, boljše se koncentriramo, tudi naša telesna zmogljivost je lah-ko večja po zaužitju kave.

Sicer pa: tudi šahisti na maratonsko dolgih turnir-jih segajo pogostoma po skodelici kave.

Zanimivo pa je, da ima kava tako dobrodejen učin-ek samo pri utrujenih osebah. Ko je profesor delal po-skuse, se je pokazalo, da kofein ni imel takega učinka pri ljudeh, ki so bili spočiti, ki torej okrepila sploh niso potrebovali.

Kofein, ki je v kavi, začne delovati kmalu — po 10 do 15 minutah. Po 30 minutah od tedaj, ko smo kavo popili, doseže učinek kofeina svoj vrh.

Toda doslej je bilo glede uživanja kave več svaril kot priporočil. »To je strup za organizem,« so vedeli po-vedati tudi zdravniki. Profesor Siedek trdi, da kava ni noben morilec, da celo dve skodelici kave na dan, ki so jo dali poskusnim osebam, nista povzročili nobenih sprememb pri presnovi. Kdor ne more brez kave, pri njem si organizem kar sam pomaga: hitreje izloči kofein kot običajno. To pomeni, da ostane vpliv kofeina na organizem nespremenjen ne glede na pogostnost uživanja črne tekočine.

ZAMEJSKA IN ZDOMSKA

LITERATURA (nadaljevanje)

Andrej Kokot

Na Koroškem se je v zadnjih petih letih močno uveljavil pesnik Andrej Kokot. Rodil se je 23. novembra 1936 v Zgornji vasi nad Kostanjami v kmečki družini. Zaradi vojne je dovršil samo štiri razrede osnovne šole, pozneje še slovensko kmetijsko šolo v Podravljah (1953-1954). Od 1957 do 1960 je bil šofer na Dunaju, od 1960 je bil tajnikov pomočnik Slovenske prosvetne zveze v Celovcu, od 1963 je tajnik te organizacije.

Pisati je začel leta 1953 in je sodeloval ali sodeluje v Slovenskem vestniku, Mladju, Koroškem koledarju, Dialogih, kjer je v uredniškem svetu, v Naših razgledih, Jadranskem koledarju, Listih, prilogi Železarja na Jesenicah, na radiu Celovec, Ljubljana in Maribor. Doslej je izdal štiri pesniške zbirke: *Zemlja molči*, *Ura vesti*, *Pesniški list* in *Čujte, zvonovi pojo*.

ZEMLJA MOLČI (Založba Drava Celovec — Borovlje, 1969, str. 64). V zbirki je 49 pesmi, ki so razdeljene v šest oddelkov brez ostro začrtane vsebinske meje. Že v prvi pesmi — *Dolina* — poje, da ga je široka cesta izvabila v svet, »kjer pravijo, / da se vse lepše živi«, zašel pa je v meglen ocean, zato »v negotovosti blodim zdaj iz dneva v dan«. Njegov dom je sedaj sobica: »Med tele štiri temne stene / se vsak večer mi zoži svet.« Le ob prihodu pomladi se mu »tiho veselje budi«. Iz tujine se vrne domov, češ »doma me v pozdrav / vsaj pes obljaj bo!«. Njegova vas je takale: »Kot gruča / priletnih ženic, / bledih obrazov / in črnih oči / se hiše druga k drugi tišče, / kot da so zatopljene / v zaupni klepet. / Nad njimi pa kot / moški s klobukom čez čelo, / zamišljen v svoje skrbi, / nemo seniki stoje.« Tu je bil srečen: »Moj semafor / je bilo sonce. / Moji konji / rumeni oblaki, / vampi goved / moja ura / in moja križišča / vrhovi storžastih smrek.« Kmetu jemljejo zemljo in postaja »tujec na svojem domu«, v tovarni dela, »le ob vonju junijskih trav / ti še srce zadrhti«. Mladost je odšla: »Vstajam / iz sanj / in odhajam / v dan / kot truden / popotnik / brez iluzij, / brez / pričakovanj.« Svet »je kolodvor, / up čakalnica / in življenje vlak, / ki nas vozi / od rojstva / v srečo? / v smrt!« Brezbrizno drvimo »svojemu koncu naproti«. Rad bi se ustavil in si odpočil, toda »življenje / me žene / kot neusmiljeni tok / ubogemu / BITI-IMETI naproti«. Žalosten je, ko vidi, da smo v tej borbi in pohlepu »vsi enaki, enaki«. Nekoč je verjel v čudežno ptico, zdaj je sam tista ptica »in moja bridka / kletka / nima vrat«. Beda ga spremlja kot zvesta žival in je njegov vsakdanji kruh. Z grozo išče človeka, toda odmev »železnih src« je vedno enak. Svet se podira pod tabo in v zadnji

pesmi Kokot protestira: »Protestiram, / ker sem. / Protestiram, / ker kljub temu hočem biti.«

Zbirka je sestavljena iz drobnih impresij s Koroške in prav tako drobnih navzkrižij s seboj in svetom, iz razočaranj, trpkih spoznanj o sebi, človeku in »molčeči« koroški zemlji, ki se izmika slovenskemu kmečkemu človeku vedno bolj izpod nog. V njej je razočaranje nad tujino in hrepenenje po nekdanjih časih v slikoviti koroški naravi. Lahko bi rekli, da je nekako jedro vse zbirke v verzih: »O, zemlja, / ne izmikaj / se mi izpod nog, / daj, da padem / v naročje / tebi, tisočletna mati.«

Kokotu se pozna, da je v pesništvu samouk in Slav. ko Jug pravi o tem v spremni besedi: »Vzgajal se je kot samorastnik ob branju bolj ali manj tradicionalne slovenske lirike. Tako je Kokotova poezija neobremenjena s figuraliko, mestoma je domače lirična, včasih preprosto razmišljajoča, v celem dovolj jasno usmerjena in dogovorjena. Kokot ne raziskuje sveta, živi v njegovi sredici in dojema njegove vsakdanje razsežnosti. Svoje vtise zapisuje iskreno in jasno, četudi včasih ne najde pravih besed.« In dovolj očitne so tudi koroške razmere, ki jih opeva.

Oblika je preprosta, svobodna, čeprav ljubi kitice in rimo: šest pesmi ima po dve štirivrstični kitici, sedem pesmi ima le po štiri verze. Vsi verzi so zelo kratki, tekoči, brez pesniških okraskov, brez samoniklih primer, večkrat bliže vsakdanji govorici kakor izbrani pesniški dikciji. Prav zato je zbirka dostopna tudi koroškim rojakom, ki so dovršili le dvojezične osnovne šole.

URA VESTI (Založba Drava Celovec — Borovlje, 1970, str. 72). V knjigi je 39 pesmi (naslovov), razporejene pa so v štiri cikle. Vse pesmi so uglasene na dve osrednji vprašanji: propadanje slovenstva na Koroškem ter smisel pesnikovega dela in življenja.

V uvodni pravi, da ne bo pustil, da o njem (o slovenskih Korošcih) govorijo, kot da je mrtev: »Hočem živeti, čeprav / premikam samo liste / pravičnih besed. / Premikal jih bom / tako, da bodo opazili / mojo prisotnost.« Svoje besede ne bo nikdar izpljunil, branil jo bo »pred črno obsodbo«, ni ga namreč jezika, »da bi zasenčil / tvojo lepoto«. »Pokopali so nas / in nas še pokopujejo.« Vendar jih ne bodo nikdar pokopali do dokončne smrti, ker »tudi grobokopom / smrt ne prizanaša«. Rablje poziva, naj stopijo z odra krvi, kajti »ubijalci niso več med nami«.

Z rojaki se srečuje samo naključno, kot na križišču poti, »ki gredo v nasprotne smeri«. Sprašuje se, kam gre naša pot: »Ne vem ji smeri, ne imena, / vem samo to, / da nas je malo, ki hodimo tod, / in da so njeni kažipoti / že trhli / in da se še tisti, ki se ob njih / ustavljamo, razidemo v prepiru. // Naposled / ostaja

vsak sam / in žalostno hodi tjavdan / brez smotra in brez poguma.« Sam išče »vašo pot«, njegov glas ne najde več odmeva: »Le samota mi je še vodilo.« Sledi deset žgočih vprašanj rojakom.

Značilna je pesem *Ura vesti*, ki je dala zbirki naslov: »Vprašal sem / tisoč ljudi, / kje je naša vest? / Vsi so molčali / kot skale, vsi so molčali. // In še / sem spraševal / in klical brate, / a moja beseda / je šla v praznino. // Naša vest je / poteptana / kot pogorišče po dolgem nalivu.« Nič več ne bo udarjal »na oklep potuhnjene / vesti«, ampak bo stopil na kolovoze teh prodanih njiv, »naj moj korak odmeva / v daljnji čas, ki ga / razblinja otopljivost / umazane vesti«. Vse je pesem, le človek ni več pesem, ker se giblje samo po razpredeni cesti, kjer ni več steze, »da bi srečal soseda / in z njim spregovoril / nekaj preprostih besed, / da bi bila pesem«. Njegova pesem je samo še samotna misel, »ki tava v brezmejnem / prostoru«, vendar mu je v uteho »v teh brezmejno / žalostnih dneh, ki me / vodijo mimo otopelih rojakov«.

Od vsepovsod ga obdaja samota, podoben je osamljenemu starcu in Vsemogočnega prosi, naj mu pomaga, »da se vidim in spoznam«.

V zbirki *Ura vesti* je Kokot vsebinsko in oblikovno napredoval v primerjavi z *Zemlja molči*. Tu je še več koroške problematike, več bridkih ugotovitev o sorodstvih, več trkanja na njihovo vest, več bojevitosti in odločnosti, da bo vztrajal na svoji poti narodovega glasnika. V drugem delu toži o osamelosti, ki jo še bolj občuti v koroškem prostoru, kjer živi vsakdo sam zase, zagrenjen in zaprt vase, da se nazadnje tudi pesnik ne spozna več. Mitja Mejak pravi v spremni besedi: »Razmišljanje o tem, kaj je življenje in kaj pomeni smrt, sta v središču Kokotove lirike; ravno v pesmih, ki pojejo o teh prastarih usodnih vprašanjih, je pesnikova misel najgloblja in najizvirnejša.« Vendar pa je pesnik prišel do te globine zaradi koroških razmer, ki so snovna podlaga vse zbirke.

Jezikovno in oblikovno so pesmi bolj sproščene in dodelane kakor v prvi zbirki. Čutiti je, da se je Kokot z uspehom učil pri sodobni slovenski liriki, ni pa še tega izraza dovolj predelal v sebi, ker pogosto preveč spominja na Minattija in druge.

PESNIŠKI LIST ŠT. 9 (Založba Lipa v Kopru in ZTT v Trstu, 1972, listov 12). Na listih je 11 pesmi, ki sestavljajo zaokrožen cikel, nastal oktobra 1972, ko so začeli na Koroškem v 205 vaseh postavljati slovenske napise in jih tudi podirati.

Že v prvi pesmi se Kokot sprašuje, komu naj poje, češ »naj me noč / poslušaj, ko čakam / dan? / Kje dom si, zavetje?« Kje so rože, polje, ljubezen, dom, če pa pravijo, »da vsega tega / zame tu menda več ni?« Vseeno je, ali zasadiš kol z dvojezičnim napisom ali drevo: »Samo v semenu / je velika razlika. / Drevo zraste iz tal, / drugo mora / vzkliti v ljudeh.« Dali so samo 205 napisov, med zadnjo vojno, ko so jih preganjali, je bilo drugače: »Takrat ni bilo samo / dvesto pet vasi. / Takrat so našli vsako vas, / vsakega od nas.«

Komaj so napisi vstali, že so padli in s tem se začneja drugi del cikla. Pesnik pravi: »Zdaj ni časa / za nežna čustva, / za igre z besedo, / zdaj je čas dejanj, / zdaj padajo napisi.« Napisi sicer padajo, »a mi smo še:

/ in večja bo v nas rana, / bolj bo tod naš dom«. Napisi padajo »v gnoj naše stvarnosti... med besede sožitja... na široka usta obljub.« Potem se zaskrbljeno sprašuje: »Napisi padajo, / kdaj bomo mi?« In končna resignirana ugotovitev: vihar se je pomiril, kot da se ni nič zgodilo, čas blaži bolečine, koroški spet pozabljajo nase, pesnikovo srce pa vztrepetava »in ljudje se poigravajo / z njim kot otroci / in v njihovih očeh / je lesk nepotešene oblasti«.

Zbirka je torej uglasena na en sam koroški motiv, zato so vse pesmi napisane v trpkem, žalostnem tonu, krik naroda, obsojenega na smrt. Odpadli so vsi pesniški okrasiki, ostale so gole besede, iztrgane iz ranjenega srca, podobne okleščanim napisom, suhe veje, ki molijo proti nebu. Toda v teh pesmih je zajeta bolečina koroških Slovencev in skrb za bodočnost. Krik in poziv na boj ali maščevanje se je umaknil joku sirote, ki si sama ne more pomagati.

Nekatere pesmi so opremljene s slikami zamazanih in podrtih napisov koroških vasi. Ves tisk je v rdeči barvi.

ČUJTE, ZVONOVI POJO (Založil kulturno umetniški klub Tone Čufar pri DPD Svoboda Jesenice, 1972, str. 80, neoštevilčenih).

Zbirka je nastala istočasno kot *Pesniški list*, iz katerega je vzel Kokot zadnjo pesem za prvo, zato je posvečena podrtju dvojezičnih krajevnih napisov in bridki koroški stvarnosti. Obsega 26 pesniških naslovov, razdeljena pa je v štiri cikle, ki imajo naslove po značilnih verzih iz pesmi: Še moja smrt je upor, Stvarnost naše bitnosti še ni priznana, Mrtvaški zvonovi pojo, Je zarohnela resnica našega izvora.

Prvi cikel je krik izobčenega človeka in naroda. Vihar podiranja napisov in zahtev po enakopravnosti je potihnil »in zemlja spet diha mir, / kot da se ni nič zgodilo«, pesnikovo srce pa vztrepetava »kot ptica z okrnjenimi peruti«. Vendar »zdaj ni še čas obupa«, v njem je še moč, »da prenašam muke / razbeljenih orodij, / ker kalijo moj ponos / in ker vem, da se bo / razbeljeno orodje v pozabo in pogin moj / nekdanj ohladilo«. Ne bo se spet za desetletja zakopal vase in dušil svojo besedo in tajil svoj izvor: »Tu sem in tu bom ostal / in se postavil med vaše mesijanske račune!« Vse v njem se upira, nasprotniki pa niso pomislili zakaj, ker bi sicer vedeli, »da sem med vami«. Ne bo pokoren in ne bo nastavlil drugega lica za ponovni udarec, rajši bo nosil obraz »s spahnjeno čeljustjo, / čeprav malo takih je med nami«. Sluti, da se njegova zemlja pogreza in da bo potegnila za seboj vse, »ki smo se odrekli / njeni veliki ljubezni, / v kateri nikdar ni bilo poraza«.

V drugem ciklu skuša biti Kokot osebnejši, vendar pa mu narodne razmere ne dovoljujejo, da bi mislil samo nase. Z njim je »samo še žalost«. Na svetu je prazno, »v praznini svoje tesnobe / hodim in iščem, iščem / cilj svoje poti, / čeprav vem, / kje in kako bi ga našel.« Morda sluti, da je že čisto na robu. »Sem in nisem, / a sem vendar,« le zastor pozabe je pred njim, kdor ga razgrne, se lahko sprehodi »po moji stezi«. Nebo njegovih »črnih misli se je razjasnilo« ob tihi pesmi »nedotakljivih sanj prve ljubezni«. Spomladi prerasča njegove bolečine »mah zelenega časa«, čeprav »v

sebi slutim jesen«. Najznačilnejša v tem ciklu je pesem *Most*: »Prišel je človek / in zaukazal: / BODI MOST! / In bil sem most. / Po mojih železobetonskih / rebrih so hodili / ljudje in bogovi / in teptali moj krivi hrbet. / Čas pa je počasi / spodkopaval mojo trdnost / in jo nekega dne dokončno uničil. // Moji napeti loki / so se vzravnali / in bil sem spet človek. / Odtlej bežim pred ljudmi, / ker se bojim, da mi bo spet / kdo zaukazal: bodi most.« Spremenil se je v skalo »in v njenih globinah / je dom moje moči«. Njegov vpijoči glas »je šel v praznino«, ljudje se mu rogajo, on pa jih pomilovalno gleda »iz svoje svobode«. Ne bo ostal tukaj, »ker stvarnost / naše bitnosti / še ni priznana«.

V tretjem ciklu se bolečina zaradi narodnega preganjanja nadaljuje, je pa več samozvesti in vere. Mrtvaški zvonovi pojo »že sto let in še več / in oznanjajo našo smrt«, grobarji kopljejo jame, »pa je dan tako dolg, / tako večno dolg, / da ne dočakajo / napovedanih sprevodov«. Nekdo mu je odnesel »poslednji kanček samozvesti«, nekdo v njem umira in ga prosi »za trenutek svobode«. »Greh in groza / sta ostala v prostoru / pričakovanja novih dejanj.« Umira in zdaj ve, »da vsaka želja / je samo prevara«, vendar je bogatejši »od vas, ki ne poznate / pesmi smrti«.

V četrtem ciklu razmišlja Kokot o človeku, ki širi svoj pohod v vseirje, a se ne zaveda, da bo ostal »samo človek... sam s svojo smrtjo«. Izgubil se je v gozdu puhlih besed, ko pa se je zavedel, je bil »manjši od vsa-

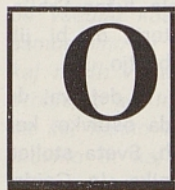
ke izgovorjene besede«. Misel, da bo hladna noč minila, »je samo podaljšek / trpečega slovesa«, kajti »noč bo vse temnejša«. Zaman bije brezupni boj z okoljem, »privid konca koncev / je edino še resnično dejstvo.« Rad bi upal v zmago nad črnimi silami, toda čas razkraja vse, »zdaj že gloda na besedi moji«. Končno so spregovorili mrtvi bratje in »v njihovem besu / je zarohnela resnica / našega izvora«.

Ta nova zbirka je pretresljiva izpoved človeka, ki se mora boriti z osebnimi težavami in narodnim zatiranjem. Kakor je upiranje razmeram brezupno, je vendar v zbirki mnogo ponosa, samozvesti in optimizma. Če na eni strani »čas gloda na besedi moji«, pa je na drugi strani dan »tako večno dolg«, da ne bodo dočakali pokopa koroških Slovencev.

Oblikovno so pesmi preproste, realistične, mnogo povedne, izpovedne, razumljive vsem. Jezik je sicer izbran, vendar brez iskanih primer in podob, vzet iz srca za srce. Če pa bi pesmi natančneje analizirali, bi našli nekaj samoniklih verzov (»Čeljust groze je zarezgetala življenju v obraz...«) in tudi pesniških figur, kot so anafore, podvojitve, refren itd. Nekaj spremnih besed je napisal Valentin Cundrič.

Kokot od zbirke do zbirke napreduje in vsebinsko bogati celotno slovensko poezijo.

(Glej tudi moji oceni prvih dveh zbirk v *Lit. vajah*, XXII, 1970-71, 157-158, in *Pesniškega lista*, *Lit. vaje*, XXIV, 1972-73, 61-62).

ocene

Ivan Grafenauer: Kratka zgodovina starejšega slovenskega slovstva

Mohorjeva družba v Celju je začela izdajati novo vrsto Znanstvene knjižice in kot prvi zvezek je pred kratkim izšla *Kratka zgodovina starejšega slovenskega slovstva* pokojnega Ivana Grafenauerja. Knjiga obsega 319 strani.

Ivan Grafenauer se je rodil 1880 v Veliki vasi pri Šmohorju na Koroškem, dovršil na dunajski univerzi slavistiko in klasično filozofijo, potem je bil srednješolski profesor v Ljubljani do 1940, umrl pa je 1964. Vse življenje je posvetil raziskovanju starejšega slovenskega slovstva in na tem področju se je tako izpopolnil, da so njegove ugotovitve še danes temeljne važnosti. Bil je

prvi, ki je študiral snov po originalnih virih, istočasno pa je razložil, kako so posamezna dela »nastala iz kulturnih in družbenih razmer naroda in časa, v katerem so zrasla, in iz osebnosti njihovih storičeljev«. Prizadeval si je »v časovno povrstni in vzročno razvojni urejenosti prikazati celotno rast tega, kar je lepотно in duhovno dragocenega v slovstvenem snovanju narodnega občestva.« Enako kot umetno slovstvo je vrednotil ustno ljudsko slovstvo, kot so narodne pesmi in drugo izročilo, mu iskal vire, tuje vplive in iz zgodovinskih in kulturnih dogodkov ugotavljal čas nastanka in pomen.

Sad tega načrtnega dela so številne Grafenauerjeve razprave o ljudskih pesmih, kot so: Salomonova legenda v slovenski narodni pesmi (1908), Marija v naših narodnih pesmih (1924), Lepa Vida, študija o izvoru, razvoju in razkroju narodne balade o Lepi Vidi (1943 v knjigi na 399 straneh) in vrsta drugih. Izčrpno je obdelal vse starejše pismene spomenike in o Brižinskih spomenikih izdal knjigo Karolinška kateheza ter izvor brižinskih spomenikov in Čin nad ispovedajoštim se (1936), v kateri je prepričljivo dokazal, da so nastali Brižinski spomeniki kmalu po letu 800 nekje na Koroškem in da sta prvi in tretji posnetek starobavarske svetoemmeramske molitve.

Iz tega nadrobnega dela je nastala najprej *Zgodovina novejšega slovenskega slovstva*, ki je izšla 1909 in 1911 v dveh knjigah na 628 straneh, sega pa od Pohlina do konca narodnega prebujenja. Leta 1917 je Grafenauer obdelal začetek slovenskega slovstva, dve leti pozneje je dodal preostali del do sodobnosti, končno pa je 1920 izšla druga, popravljena izdaja *Kratke zgodovine sloven-*

skega slovstva, ki je bila učna knjiga v srednjih šolah do zadnje vojne in je še danes iskana.

Sedanjo Kratko zgodovino starejšega slovenskega slovstva je Grafenauer pripravil pred 25 leti po naročilu prosvetnega ministrstva, vendar iz neznanih vzrokov ni izšla. Knjiga ni prepis njegovih dosedanjih učbenikov, ampak je skoraj v celoti novo delo, z novimi dognanji in novimi formulacijami. Segi od začetka do konca razsvetljenstva, to je do Vodnikove smrti 1819. Staro slovstvo zajema po Grafenauerju Razdobje praslavanske kulture, Razdobje srednjeveškega pismenstva in Razdobje tiskane književnosti v protestantizmu in katoliški verski obnovi. Novo slovensko slovstvo pa se začne z razsvetljenstvom.

Knjiga je zelo izčrpna in podaja slovensko politično in kulturno zgodovino, vplive sosednjih narodov, različnih prosvetnih in cerkvenih oblastnikov, na tej podlagi pa

potem razbira in vrednoti leposlovno delo, ljudsko in umetno, da je slika prepričljiva in razmeroma bogata tudi v prvih stoletjih. Čeprav smo dobili po zadnji vojni obširni Zgodovini slovenskega slovstva pri Slovenski matici v Ljubljani in Založbi Obzorja v Mariboru, je Grafenauerjeva knjiga dragocena, ker prinaša mestoma več, ker je sistematična, pregledna in znanstveno zanesljiva. Tudi je napisana brez nepotrebnih tujk. Med besedilom je 60 ilustracij obravnavanih del ali avtorjev, kar knjigo zelo poživlja.

Na koncu knjige je dodal sin Bogo Grafenauer izčrpen očetov življenjepis s slikami in seznam njegovih spisov, ki obsega 467 enot.

Grafenauerjevo Kratko zgodovino starejšega slovenskega slovstva bi z uspehom lahko uporabljali tudi naši šolani.

MARTIN JEVNIKAR

Alojzij Gerzinič: Janez Gnidovec

Le počasi dobivamo življenjepise velikih slovenskih mož, ki so se odlikovali na tem ali onem področju, doma ali v tujini. Prav mali slovenski narod pa je dal tujini nekaj velikanov, kot so bili: Baraga, Knoblehar, Kopitar, Miklošič, Murko, Štefan, Regen in vrsta drugih. In tudi to je značilno, da jih bolj pozna tujina kakor rodna zemlja. V skupino teh mož lahko uvrstimo tudi Janeza Gnidovca, škofa v Makedoniji — tretjega slovenskega kandidata za svetnika.

O Gnidovcu je napisal prvi izčrpnjši življenjepis Alojzij Gerzinič, izšel pa je 1972 na 228 straneh v založbi Baragovega semenišča v Buenos Airesu z naslovom BOŽJI SLUŽABNIK JANEZ GNIDOVEC. Duhovnik, vzgojitelj, misijonar, škof.

Rodil se je 1873 v Velikem Lipovcu pri Ajdovcu na Dolenjskem. Osnovno šolo in gimnazijo je dovršil v Novem mestu, bogoslovje v Ljubljani (1896). Eno leto je bil kaplan v Idriji, dve v Vipavi, nato ga je poslal škof Jeglič na Dunaj, da je doštudiral klasično jezikoslovje, slovenščino in nemščino ter dosegel doktorat. Tako je škof pripravljaval profesorje za svojo klasično gimnazijo, ki jo je septembra 1905 odprl v Št. Vidu nad Ljubljano v Zavodu sv. Stanislava. Gnidovec je postal prvi ravnatelj in profesor te gimnazije, štiri leta pozneje pa rektor in predstojnik Zavoda sv. Stanislava. Največ težav je imel Gnidovec med prvo svetovno vojno, ko je oblast zasedla zavod za vojaško bolnišnico, vendar se mu je posrečilo, da je našel prostora za nad sto gojencev in še za 50 begunskih študentov z goriške slovenske gimnazije. Toda Gnidovca je iz zavoda vleklo drugam, »v še bolj neposredno delo in žrtvovanje za duše«. Novembra 1919 je zapustil zavod in stopil v Vincencijevo misijonsko družbo v Ljubljani. Leta 1924 so ga imenovali za škofa v Skopju. Prvih deset let je stanoval v starodavnem Prizrenu, ker v Skopju zanj ni bilo prostora, nato se je preselil v Skopje, a je umrl že 3. februarja 1939 v Ljubljani.

Gnidovec je kot škof končno dosegel svoj cilj, saj se je tedaj lahko neprestano razdaljal za druge. Njegova

skopska škofija je bila dvakrat večja kot Slovenija (46.488 kv. km), obsegala pa je Makedonijo, Metohijo, Kosovo, Sandžak in Plavsko-Gusinsko dolino v Črni gori. Prebivalstvo je bilo po narodnosti zelo pisano, saj so tu živeli Makedonci, Turki, Albanci, Srbi, doseljeni Nemci, Slovenci, predvsem Primorci, izmed katerih jih je nekaj prestopilo v pravoslavje, Hrvatje in Madžari. Nad vsemi temi so budno pazili srbski orožniki, ker je hotela oblast vse te kraje posrbiti in jih je uradno imenovala Južna Srbija. Istočasno so iz Bolgarije prihajali agitatorji, da bi jih pridobili zase, Albanci pa so težili v Albanijo.

Najlepše lahko spoznamo te razmere iz dejstva, da je 1921 podal dotedanji skopski škof Mieda ostavko, ker se ni strinjal s srbsko politiko v teh krajih, Sveta stolica pa je štiri leta iskala njegovega naslednika. In Gnidovec je bil mož na mestu. Naučil se je albanščine že pred prihodom na službeno mesto in je dobesedno izpolnjeval škofovsko geslo, ki si ga je izbral: Vsem sem postal vse.

Gerzinič poroča o njegovem delovanju: »Gnidovec je popotoval največ peš ali pa na konju, noseč težak kovček z mašinami potrebščinami. Poleti in pozimi je imel na sebi majo, talar in navadno še površnik, ki si ga je po potrebi obesil na roko. Ni se dal ugnati ničemer: ne vročini ne snegu ne utrujenosti ne žeji ne lakoti ne bolehnosti. Niso ga strašile ne gore ne prehodi prek potokov in rek. Ni se zmenil za nevarnosti pred zvermi ne pred razbojniki in uporniki (kačaki in komiti). Spoznati je hotel vse svoje ovce...«

Čez nekaj let »je poznal posameznike in družine, njihove razmere in potrebe, pa naj so živeli kjer koli«. Postil se je, ni pil ne kave ne alkoholnih pijač, nosil spokorni pas in se bičal (»To je opustil šele nekaj časa po preseelitvi v Skopje — na spovednikovo priporočilo, saj ga je že zdelovala bolezen«). Posebno rad je obiskoval bolnike in reveže in razdal jim je vse, kar je imel. Spovedoval je vsak dan in veliko pridigal.

Kljub kontemplativni naravi pa je bil zelo podjeten in delaven. Privabil in izprosil je v škofijo potrebne duhov-

nike, sezidal v Prizrenu dijaško semenišče, iz katerega je izšlo pozneje več duhovnikov, postavil enajst novih cerkvá in več kapel, pridobil bolniške sestre sv. Vincencija, da so v Prizrenu odprle svojo postojanko. Začel je izdajati škofijski list Blagovest, v kateri so izhajali tudi članki v albanščini, kar je bilo po zakonih prepovedano. Gnidovec se ni oziral na politiko, ampak je pomagal samo vernikom. Ti so trpeli najrazličnejša preganjanja, albanski verniki so bili nezaupni do vseh, Gnidovec pa je jokal in molil, da bi se krivice odpravile. Če pa je bilo potrebno, je šel večkrat tudi h kralju Aleksandru in se odločno zavzel za svoje vernike. Če bi hoteli navesti vse njegovo nesebično delo za druge, bi moral prepisati pol knjige.

Gerzinič v knjigi natančno in izčrpno prikazuje škofovo delovanje ter navaja za vsako trditev vrsto izjav ljudi, ki so z Gnidovcem sodelovali ali ga dobro poznali. Soglasno mnenje vseh je, da je bil svetnik, mnogi duhovniki pa še dostavljajo, da je bilo z njim težko de-

lati, ker je bil preveč zahteven do sebe in je isto pričakoval od drugih. Enako so ga ljubili katoličani kot pravoslavni in mohamedanci, ker je znal že pred ekumen-skim zborom z ljubeznijo združiti vse in prikazati krščanstvo v pravi luči. In prav tako so si vsi edini, da bi več nihče ne mogel napraviti v tistih misijonskih krajih; bil je božji poslanec. Zato se danes pripadniki vseh ver in naziranj sprašujejo, kdaj ga bo Cerkev prištelá svetnikom. Postopek za njegovo beatifikacijo se je začel v Skopju.

Gerziničeva knjiga je stvarna, zgrajena iz dejstev, zato prepričljiva, napisana pregledno in jasno. Poživlja jo cela vrsta ilustracij, ki ponazarjajo Gnidovčevo delovanje. Na koncu je dodan zemljevid škopske škofije. Vredno je, da knjigo preberemo in spoznamo tega velikega Slovenca, o katerem je rekel kardinal Stepinac: »Slovenci imate velike svetnike: Baraga, Slomšek in škof Gnidovec. Gnidovec se mi zdi tako velik, da mu ne sežem niti do gležnjev.«

MARTIN JEVNIKAR

IDEJE IN VREDNOTE

(Misli ob zborniku predavanj s študijskih dni v Dragi 1972)

Če bi letošnja izredno posrečena knjižica z gornjim naslovom in v moderni ter estetsko privlačni opremi ne imela podnaslova, da gre za natis predavanj, bi tako po vsebini kot po obliki lahko predstavljala popolnoma samostojno in dragoceno informativno publikacijo o tem, kaj misli, v kakšnih pogojih mu je živeti in s kakšnimi problemi se ima spopadati zamejski Slovenec, posebej pa še, koliko in kako se lahko pri tem naslanja na domovino in kaj od nje pričakuje pa še, kakšne so njegove vezi z ostalimi brati po svetu. Morda ji ga daje kvaliteten ujemanje in dopolnjevanje posameznih sestavkov med seboj, izbran jezik, zavzetost ter kultiviranost, ki jo članki odražajo, morda pa je plod neke srečne konstelacije, morda pa, ker pisci izhajajo iz različnih političnih struktur, iz kar se da raznorodnih ambientov in različno obremenjenih z erudicijo in življenjsko izkušnjo. Najbrž se bo težko še kdaj posrečilo zbrati na nekaj čez sto straneh toliko vednosti o človeku, kate-rega tako preprosto označimo z besedo zamejec, pa je morda najzanimivejši tip današnjega Slovenca glede na izjemnost svoje usode in na živost duha, ki se kreše v križnem ognju tako rekoč vseh večjih duhovnih in političnih struj, ki elektrizirajo današnji svet. Prav zato bi morala biti knjižica, o kateri govorim, ne samo zanimiva, marveč nad vse potrebna vsakomur, ki mu je kaj do slovenstva, vsakomur, kdor se čuti živ član našega narodnega občestva in mu torej ne sme biti zamejstvo španska vas. Predvsem bi morali po knjižici seči Slovenci v matični domovini, posebno odprtejši mlajši rod, ki ne bo zardel ob tabujih, katerih se ta ali oni pisec dotakne; pa tudi emigracija, ki se vse premalo osvešča z današnjim slovenskim trenutkom, kot ga živo odseva vsebina te knjige. Škoda bi bilo, ko bi šla knjižica mimo

premalo zapažena. Največ pa bi človek pričakoval odmeva, polemik in konstruktivnih pripomb iz samega zamejstva.

Priročna oblika, pregleden tisk in moderna oprema so delo tiskarne Graphart in slikarja Edvarda Žerjela, uredili pa so zbornik, ki je doslej najlepši, kar jih je izšlo v sedmih letih študijskih dni v Dragi, dr. Marijan Bajc, Marij Maver in dr. Franc Mlajč. Uvodno in zaključno besedo je prispeval predsednik Društva izobražencev v Trstu, društva, ki ta srečanja tudi prireja. Namesto običajnega uvoda in zaključne besede pa tokrat predsednik prof. Peterlin z njemu ne zmeraj lastno in zato toliko bolj razveseljivo drznostjo in nedvoumno jasnostjo razgrne pred bralcem izhodišče Drage, prikaže njen pomen ter se obrača na kar se da različno poslušalstvo na vsakoletnih študijskih dneh s prepričljivo in trezno besedo, ki ne bo mogla naleteti na gluha ušesa pri nobenem za slovensko stvar zavzetem človeku ne v emigraciji ne v matični domovini, od koder je doslej marsikdo gledal na Drago dokaj postrani. Tukaj so razgrnjene vse karte, beseda je jasna, ničesar skritega ni. In to velja tako za sklepno predsednikovo besedo kot za besedila v knjigi. Seveda ta knjiga še ne predstavlja prave Drage, zanimivost le-te je namreč predvsem v posegih udeležencev z vseh strani sveta; in včasih debate in polemike po predavanjih dajo srečanjem tisto živost, pristnost in redkost, ki so pravzaprav najbolj zanimiv, najsočnejši in najbolj nepredvidljiv del Drage.

Obsežnejša predavanja v knjigi se med seboj dopolnjujejo, tako da daje knjiga vtis zaokrožene, pretehtane celote. Sestavka msgr. dr. Suštarja iz Švice ter ing. Borisa Sancina iz Trsta osvetlujeta vsak po svoje problem človekove osebne svobode, svobode mišljenja in politične

odločitve, prvi z vidika duhovnega sveta, drugi z vidika sveta, v katerem nam je živeti; oba pisca z dokaj modernimi prijemi, oba z velikim znanjem in žlahtno izkušnostjo in oba se spopadeta s problemi, ki so danes izredno živi. Oba sta jih znala nastaviti tako, da sta izzvala vrsto vprašanj ter plemičnih pripomb že takrat in tudi sedaj vabita k razmišljanju. Podobno se dopolnjujeta tudi Alojz Rebula na eni in zastopniki Koroške, Tržaške in Goriške ter Beneške Slovenije na drugi strani. Prvi namreč govori o narodnosti kot vrednoti, ostali pa stvarno prikažejo stanje naše slovenske manjšine v omenjenih pokrajinah. Kot bi ne smelo biti Slovenca, ki bi ne prebral informativnih člankov dr. Tischlerja, župnika g. Cenčiča ter odv. Pavlina, ki jedrnato in stvarno prikažejo položaj naše manjšine v zamejstvu, tako bi ne škodilo, če bi se zlasti izobraženec pretolkel skozi nekoliko zahtevnejši, vendar razgibani in aktualni, živahno napisani sestavek pisatelja Rebule, ki izziva s svojo ostrino in plemičnostjo. Zato še enkrat poudarim, da se je publikacija — hote ali nehote, saj je vseeno — posrečila, tako da podaja dovolj izčrpno, pošteno in trezno podobo slovenskega zamejstva v večplastnem prerezu in v zanimivi lestvici vednosti ter pestri pahljači mnenj.

Iz gornjih razlogov knjigo svetujemo vsakomur, ki je še živ in občutljiv ter odgovoren do našega občestva.

Z. T.

★

MALI TEOLOŠKI SLOVAR: Knjiga je izšla kot prvi zvezek nove zbirke Teološki priročniki pri Mohorjevi družbi v Celju. Njen avtor, škof Vekoslav Grmič, pravi v uvodu, da je slovar sestavil zato, da bi njegovo delo »vsaj nekoliko prispevalo k temeljitejšemu poznanju verskih resnic in k življenju iz njih«. Knjiga ima 150 strani. Opremil pa jo je akademski slikar Julijan Miklavčič.

★

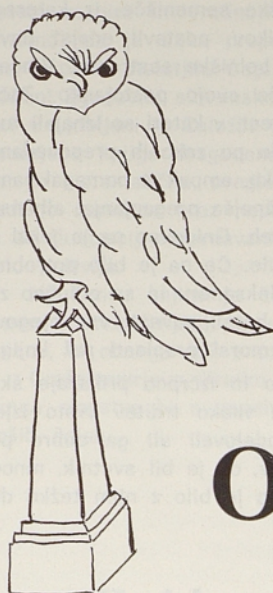
ANTON TRSTENJAK: V ZNAMENJU ČLOVEKA: Knjižica, ki jo je izdal in založil Dom prosvete v Tinjah na Koroškem, obsega tri predavanja, ki jih je avtor imel najprej v Tinjah nato pa v Tricesimu. Podaja nam okvirne misli krščanskega svetovnega nazora v zornem kotu ene temeljnih lastnosti človeka, to je njegove simboličnosti. Delo dopolnjujejo misli, ki jih je Trstenjak razvijal tudi že v knjigi Hoja za človekom. Kdor se za to knjigo zanima, jo lahko naroči na naslov: Kat. dom prosvete — Kat. Bildungsheim SODALITAS, A 9121 TINJE/TAINACH, Avstrija. Stane 700 lir.

★

MEDDOBJE, XIII, štev. 1. Prejeli smo prvo številko novega Meddobja, ki ga je uredil in mu dal zunanjo opremo France Papež, diagramacije in prilogo pa je prispeval arh. Marjan Eiletz.

Knjiga je sveža in nova, tudi vsebinsko zanimiva in bomo o njej več poročali v eni prihodnjih števil.

Kdor želi, jo lahko naroči na upravi Mladike.

Čuk na Obelisku

JUBILEJ

Prejšnji teden je izšla jubilejna številka »Ponedeljskega Primorskega dnevnika«, ki ga že skoraj vsa povojna leta večje in požrtvovalno ureja dr. Martin Kačur. Kot vsi vemo, objavlja »Ponedeljski Primorski dnevnik« vse tiste novice iz slovenskega zamejskega življenja, ki v rednih številkah čez teden in ob nedeljah odpadejo zaradi pomanjkanja prostora. V njem najdemo zlasti obširne poročila o delovanju idejno drugače usmerjenih organizacij in ljudi. V tem je »Ponedeljski P.D.« zares to, kar je v celoti njegov osnovni cilj, namreč glasilo vseh Slovencev v Italiji. Ob jubileju želimo listu še veliko uspehov pri opravljanju plemenitega poslanstva!

NOVA CONA

Radikalni mednarodni premikač mej, dr. Sardos Albertini, je bil v zadnjem času na turneji v Avstraliji. Tamkajšnjim tržaškim izseljencem je pojasnjeval svoja stališča in akcije v zvezi s Cono B. Tržačani, ki so v Avstraliji notorično zato, ker status Cone B še ni urejen, so predavatelja pozorno poslušali. Potem pa so ga po še nepotrjenih vesteh poslali — v Cono M.

CESPA - SLIVA

Med nami je še vedno nekaj rojakov, ki se v karierah kar ne morejo uveljaviti. In vendar imajo vse rekvizite, od značajske neuvrčenosti pa do odprtosti v načelih. Nič malodušja! Pravkar je bila ustanovljena organizacija, ki želi pomagati vsem tem še neprizanim talentom. Imenuje se: Centro Esperienze di Sinistra per Progredire Agevolmente (kratica C.E.S.P.A.). Seveda posluje dvojezično in se v slovenščini imenuje: Središče Levičarskih Izkušenj za Vedro Afirmacijo (kratica S.L.I.V.A.). Cespisti oziroma slivaši, pohitite! Vpisovanje vsak dan na sedežu organizacije, Viale Martiri dell'Idealismo, 1.

Odgovor MLADIKE

Teško je izdajati in urejevati revijo, če ne veš, ali ima tvoj glas vsaj nekaj odmevnosti v prostoru, kateremu je namenjen. Vedno smo mislili, da je odmevnost na naš glas, kolikor smo mogli dognati, precejšnja. Saj smo doslej slišali o reviji precej pozitivnih izjav pa tudi dobronamerno kritičnih, ki so nas vzpodbujale k vztrajanju in nadaljevanju po začrtani poti. Vedno smo bili raznih kritik in pripomb tudi veseli in zato nanje nismo odgovarjali.

Zadnje razmišljanje v Katoliškem glasu z dne 23. avgusta t. l. pa nas je razočaralo s svojim enostranskim in krivičnim pristopom. V prvi vrsti nam je seveda žal, da je članek anonimen in da je zato že zaradi tega razmišljanje problematično. T. M. je namreč kar navrgel utemeljene in neutemeljene pripombe pa tudi netočnosti, tako da se zdi, kot bi reviji sledil samo od daleč.

Najprej gre za trditev, ki jo moramo popraviti, in zadeva število naročnikov, o katerem T. M. trdi, da pa da. Pa je res obratno. Z letošnjim letom je globalno število naraslo za približno petdeset naročnikov. Seveda pa po posameznih krajih število naročnikov vsako leto niha, kar je tudi razumljivo. Ne popravljamo tega podatka zato, da bi se s tem hvalili, ali zato, da bi nič ne naredili za širjenje in izboljšanje naše revije. Še veliko je belih lis, kamor revija ne prihaja. Toda ali ji bo reklama, kakor ji jo posveča omenjeno razmišljanje, kaj pomagala k njenemu širjenju?

Vemo tudi, da naša revija ne zadovoljuje vedno vseh. Nekaterim se zdi prelahka, drugim pretežka. Teško je vse zadovoljiti. Razmeroma kvalitetna pa naša revija je in to ji je prav gotovo šteti v dobro. Tega ne trdimo sami, o tem nas prepričujejo drugi, ki svojih pripomb in razmišljanj ne objavljajo anonimno, ampak nam jih povedo ustno, če se že podpisati ne upajo ali ne morejo. Streljati nepremišljeno je lahko, toda tudi zelo tvegano in neodgovorno.

Seveda je z revijo, ki je namenjena najširšemu krogu bralcev, težko vse zadovoljiti. Vendar smo prepričani, da reviji taki kot je — in druge žal nimamo — tehtnejši članki, čeprav so nekoliko zahtevnejši, prav gotovo ne škodijo. Bralce bi bilo le potrebno opozoriti in pripraviti na branje. Tako mislimo na primer tudi o Rebulovem govoru ob otvoritvi Slovenika v Rimu. Ali ni prav, da se naši primorski ljudje, tržaški in goriški Slovenci, Benečani in drugi zavedajo, da smo katoličani v zamejstvu resnično ustvarjalni in da se nam te ustvarjalnosti ni treba sramovati? Ali nismo na Rebulov govor ob taki priložnosti lahko ponosni? Govor, ki ga je za nami ponatisnila celo najelitnejša krščanska revija v Sloveniji! Ali naj se slovenski katoličani v zamejstvu posvečamo samo še folklori in pustimo drugim, da obravnavajo teme, ki najgloblje zadevajo našo usodo in usodo slovenstva sploh? Ali naj se zamejski Slovenci zapremo v svoj miniaturni svet in naj se odpovemo odprtosti in kvaliteti, ki nas še edina more ohraniti? Zanimivo bi bilo vedeti, koliko je med nami naročnikov na revijo Znamenje, ki je za nami edina v celoti objavila Rebulov govor. Če bi število teh naročnikov bilo pičlo, kot domnevamo in se bojimo, da je, ali naj bi torej pustili,

da taki dogodki, njih vsebina in pomembnost gredo mimo nas?

Naj pripomnimo še, da je isti Rebulov govor poleg osrednje revije Znamenje vsaj delno ponatisnila tudi revija Naša luč, ki je namenjena slovenskim izseljencem po svetu.

Iz članka v K. g. je tudi razumeti, kot da gre pri Mladiki za zaprt ozek krog, ki nikogar ne mara zraven. Res je, da je pri nas vse preveč zaprtih krogov, pri Mladiki pa tega prav gotovo ni, ker smo prepričani, da bi z večjimi močmi lahko veliko več naredili. Čeprav ni res, da sloni vse delo na ramenih »enega ali dveh«, moramo priznati, da je še preveč ljudi, ki mirno stojijo ob strani in se ne vključijo v krog naših stalnih sodelavcev, čeprav bi se lahko. Zdi se, da imajo še največ smisla za to naši mladi sotrudniki, ki zares vztrajno pri reviji sodelujejo. Ne pozabimo, da bo revija pač taka, kakršno bomo ustvarjali, nikoli pa takšna, kakršno si bomo v sanjah želeli.

Glede širjenja (kar posredno samo po sebi prinese tudi izboljšanje) bi pripomnili še to, da bi prav naše župnijske skupnosti, ki jih T. M. omenja, lahko še več naredile ne samo za našo revijo, ampak za ves naš katoliški tisk, s tem da bi ga priporočale.

In končno glede rednosti izhajanja bi moral T. M. vedeti, kako je, če nimaš niti svoje tiskarne niti svojega nastavljenega urednika. Če je kdo pripravljen to delo prevzeti pod pogoji, v katerih ga opravljamo, mu ga rade volje prepuščamo. Saj monopolov pri nas ni. Če mora kdo marsikdaj sam prijeti za delo, naredi to zato, ker drugim ni do dela, ne pa zato, ker bi hotel delati čisto vse sam.

UREDNIŠTVO MLADIKE

Bliža se nova gledališka sezona

Stalno slovensko gledališče v Trstu vabi naše bralce k vpisu abonmaja za sezono 1973-74. Repertoar prihodnje sezone je sledeč:

V abonmaju — A. P. Čehov »Češnjev vrt«, Bevk-Grabnar »Kaplan Martin Čedermac«, E. de Filippo »Božič pri Cupiellovih«, H. Ibsen »Strahovi«, G. Feydeau »Hotel svobodnih izmenjav«, gostovanje drame SNG iz Ljubljane in gostovanje Ljudskega gledališča iz Celja; izven abonmaja — Ljudski oder, J. Štoka »Mutasti muzikant« in Mali oder M. Asturias »Torotumbo«; otroška predstava gostovanja Lutkovnega gledališča iz Ljubljane, Mladinskega gledališča iz Ljubljane in Primorskega dramskega gledališča iz Nove Gorice.

Vrste abonmajev: red A (premierski), red B (prva sobota po premieri), red C (prva nedelja po premieri), red D (mladinski v sredo), red E (mladinski v četrtek), red F (okoliški — popoldanska predstava prazničnega dne), red G (mladinski), red I (mladinski) in red J (mladinski).

Cene abonmajev za 7 predstav: parter I. premiera 13.500, ponovitve 7.000; parter II. premiera 9.500, ponovitve 6.000; balkon premiera 3.000, ponovitve 3.000 lir po osebi.

smeh in dobra volja

Ja, res, pogum je najbolj karakteristična poteza v karakterju mojega rodu. Pomisli, da je moj stari oče imel pogum stopiti v kletko, kjer so bili trije krvoločni levi.

»Vraga! Ste ga zelo proslavljali, ko je stopil ven?«

»Nič, kdo pa pravi, da je prišel ven!«

★

Njen zaročenec je bil pilot. Da bi naredil nanjo čim večji vtis, je delal v zraku prave akrobacije: zdaj se je vrtel v krogu, zdaj je zavijal v serpentinah nad letališčem. Ko je bilo vaj konec, jo je vprašal: »Si se kaj bala?«

»Malo že,« je priznala, »a nič ne maraj, polagoma se boš že naučil in boš znal tudi ravno leteti.«

★

Dva fanta sta se peljala na motorju k morju. Miličnik ju ustavi in se obrne na vozača:

»Kaj ne veste, da se na tem motorju ne smeta voziti dva. Plačali boste globo!«

»Kaj, dva?« se je ves začuden ta obrnil ter začel vpiti nad drugim:

»Vidiš ga! Boš šel dol in brž! Takole se mi je spravl na sedež, ne da bi sploh prosil, če sme!«

★

»Oprostite,« je nagovoril gospodar bara nekega klienta — »včeraj ste po pomoti plačali en kozarec premalo.«

»Bo že res, da. Čudno samo, da je miličnik to že sinoči vedel. Ustavil me je na vsem lepem in mi rekel, da ga imam v glavi en kozarček več kot je prav.«

★

»O ubogi gospod Perne... takole nenavadna smrt... šele pred tremi meseci se je zavaroval na življenje.«

»Vidiš ga! Vedno sem pravil, da ima mož poslovni čut!«

★

Zdravnik: »Vaša bolezen mi ni prav nič všeč...«

Bolnik ponižno: »Žal mi je, gospod doktor, a druge nimam.«

★

Marko je prvič z mamico v cerkvi. Nekaj časa je tih, potem pa se mu le zdi predolgo.

»Mami,« pravi, in pokaže rdečo lučko na oltarju, »ko bo tista lučka zelena, bova pa lahko šla ven, ne?«

★

Dva prijatelja se srečata po mnogih letih.

»O stari! Za koga delaš zdaj, a?«

»Zmeraj za isto staro tvrdko: za ženo in šest otrok.«

O nekem otroku so sumili, da je umsko nekoliko zaostal in zato so ga peljali k psihologu, da ga preizkusi.

»Da vidimo... Koliko ušes ima maček?«

»Dve,« je odgovoril otrok.

»In koliko očes ima?« je nadaljeval psiholog.

»Tudi dve,« je hitro odgovoril mali.

»Koliko pa ima maček nog?«

Zdaj je otroka minila potrpežljivost: »Kaj sprašujete take neumnosti! Kaj niste še nikoli videli mačka?«

★

Milančan pride v Rim in ustavi taksi, da bi se peljal v hotel. Taksist vozi tako brezskrbno, da Milančan od strahu zapira oči. Končno mu je le dovolj:

»Ja, človek božji, se zavedate, da je prav malo manjkalo, da niste povozili treh pešcev!«

Šofer pa se s sitnim obrazom obrne:

»Poslušajte, vi, ste prišli v Rim zbirat statistične podatke ali si ogledat mesto?«

★

»Pri osemdesetih letih si ne smete več dovoliti vsega, dragi moj,« opominja doktor pacienta. »Predpisal vam bom spremembo zraka in veliko počitka. Pijte samo mleko, pokadite samo eno cigaro na dan, samo eno, razumete?«

Dva meseca zatem, se gospod vrne k zdravniku: »Vse je dobro, gospod doktor, le zaradi tiste cigare moram vedno kašljati. Kaj mislite, da je prav res potrebno, da se v mojih letih učim kaditi?«

V založbi Mladike so doslej izšle sledeče knjige:

PESMI:

Bruna Pertot: Moja Pomlad

Vinko Beličič: Gmajna

Marijan Brecelj: V času odmaknjena sidrišča

Albert Miklavec: Prošnja za jutri

Boris Pangerc: Amfora časa

Vinko Beličič: Bližine in daljave

RAZPRAVE:

»Draga 1968« (predavanja v Dragi)

Slovensko usodo krojimo vsi (predavanja v Dragi 1969 in 1970)

Zbornik Draga 1971

Ideje in vrednote (Draga 1972)

Egidij Vršaj: »Gospodarsko sodelovanje med Italijo in Jugoslavijo (v italijanščini)«

Vse knjige dobite v upravi Mladike in v slovenskih knjigarnah v Trstu in Gorici